

UNIVERSITETS

LÆREREN

NR. 98 – OKTOBER '96

TABTE 1151 OVERARBEJDS TIMER

Lektor mistede 300.000 kr., da han skiftede arbejde

En lektor havde for at passe sit job som institutleder og samtidig passe sin forskning – bl.a. færdiggøre sin ph.d.-afhandling – oparbejdet et overarbejde på 1151 timer. Da han imidlertid fik andet arbejde nægtede skolen ham afspadsring, selv om den vidste at han havde udført et stort merarbejde. Og skolen nægtede tilsvarende at udbetale overarbejdsbetaling svarende til ca. 300.000 kr.

Grotesk nok betvivles det ikke, at lektoren faktisk har udført det store arbejde – og at han ville have fået belønningen, hvis han var blevet på højskolen. Men med opsigelsen er belønningen altså pist-borte.

Ikke ret til afspadsring, men til undervisningsfri

Lektoren henviser til, at arbejdet var pålagt. En af årsagerne var et stort administrativt arbejde som institutleder. At han blev institutleder skyldtes iøvrigt ganske enkelt, at der ikke var andre – jf. universitsloven – der var kompetente hertil.

Højskolen hævder derimod, at (over-) arbejde administreres efter et internt "normkatalog": Det er et internt arbejdsfordelingsinstrument, som skal udligne arbejdsbelastningen mellem de ansatte. Blandt de forskningsansatte skal det sikre, at de får den forskningstid, de har behov for over en længere tidsperiode. Merundervisning i et år giver således mulighed for frihed til forskning året efter. Men overskydende timer kan ikke kræves hævet, når en ansat får nyt arbejde. Lektoren kunne jo bare have ansat eksterne undervisere i stedet for selv at påtage sig undervisningen, siger arbejds giverne.

Arbejdsgiveren mener således ikke – hvilket er et andet væsentligt aspekt i sagen ud over det manglende vederlag – at 'overarbejde' giver ret til egent-

lig afspadsring. Det giver kun ret til at blive frigjort fra undervisning eller administration, dvs. at han kan få forskningstid, og gerne i udlandet. Argumentet er, at forskningstiden udgør en bestemt norm af arbejdstiden. Har den været skæv over en periode, skal den bare udlignes, siger handshøjskolen. Lektoren mener derimod, at han faktisk har udført sin pålagte forskning ved siden af den undervisning og det administrative arbejde. En del af forskningen blev i øvrigt dokumenteret gennem indleveringen af et ph.d.-projekt.

"Men hvis jeg ikke får honorering af sådant merarbejde, er det ensbetydende med, at et organ ved en højere læreanstalt kan pålægge en medarbejder at udføre en række arbejdsopgaver, som det højeste organ – konsistorium – selv har normsat (med tid og kroner). Og når arbejdet er udført og fundet i orden, kan et andet organ – centraladministrationen – nægte at honorere det ...", siger lektoren.

Overenskomsten: "Kontrollabelt"

Af overenskomsten fremgår, at universitetspersonale kun kan få overarbejdsbetaling, hvis "merarbejdet er pålagt ... og såvel merarbejdet som det normale arbejdes omfang er kontrollabelt".

Det er således en påstand i den pågældende sag, at merarbejdet ('s omfang) ikke er kontrollabelt: Begrundelsen for ledelsens normkatalog kan netop være, at det ikke er muligt at fore kontrollabelt med en lektors arbejdsforpligtelser.

Lektoren opfatter imidlertid højskolens normkatalog som en beregningsmekanisme efter akkord-aflønning. "Hvis det arbejde, som udføres på højskolen anses for at være ukontrollabelt, siger man også, at det ikke er muligt at kontrollere,

om arbejdsfunktionerne er udført. Og det er der ikke nogen, der har betvivlet i det konkrete tilfælde", siger lektoren. "Hvis arbejdet ved de højere læreanstalter ikke er 'kontrollabelt', så åbner det nogle lidt betryggende perspektiver for universitetslæreres arbejde. Det betyder, at særskilt 'pålagt' eller 'kontrollabelt' arbejde aldrig kan kræves honoreret, idet læreanstalten til enhver tid vil kunne hævde, at det pålagte arbejde kan rummes inden for den normale årsnorm ..."

DJØF har forgæves prøvet at forlige sagen med en mindre udbetaling end de 300.000 kr.

"Højskolen anerkender lektorens årsopgørelse, men de siger, at overarbejdet er hans eget problem, fordi han kunne have ansat eksterne undervisere og fordi han vidste, at han ikke fik penge udbetalt, hvis han gik. Men mens manden oparbejdede merarbejdet vidste han jo ikke, at han skulle have nyt arbejde ...", siger DJØF-konsulent Ruth Bek. "Det er beklageligt, at vi ikke kan komme længere med den konkrete sag. Den generelle lære om overarbejds penge – som vi jo godt vidste i forvejen, jf. overenskomsten – er, at universitetslærere ikke kan få overarbejds penge udbetalt ved læreanstalter, hvis det ikke på forhånd er aftalt. Man skal altså passe på, hvad man indvilger i." ■

jo

INDHOLD

Flere professorer 4
– kræver evalueringspanel om et fag, hvor der er 1 professor for 4 lektorer

Ret til at ændre 5
og lukke studier
Ministeriet kræver indflydelse på proceduren efter en evaluering. Det er brud på universiteternes selvstyre, siger KU-humaniora

Publiceringsadfærd 6
Naturvidenskaberne er mere publiceringsvenlige end samfundsvidenskab og humaniora, siger forsker i videnskabsteori

En kontroversiel forsker 11
En forsker i flygtninge og indvandrere arbejder på grænsen af forskning og politik og bringer sig dermed gang på gang i medierne og andre forskeres søgelys. Hvordan oplever han det selv?

TEMA: Forskningsevaluering

Giv os en undskyldning 3
De pæne akademiske facader krakellerede, da AaU-økonomer svarede sine kritikere

Økonomi og 7-11
statskundskab
– blev ofrene for den første store forskningsevaluering herhjemme. Der er svagheder i selve evalueringsformen, som også andre fagområder kan lære noget af

Medlemsblad for ULA (Universitetslærerafdelingen i Dansk Magisterforening) og for DJØF's undervisnings- og forskningsansatte (under Overenskomstforeningen).

Bladets leder udtrykker fælles holdninger. Øvrige artikler i bladet er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med afdelingernes synspunkter.

Eftertryk er tilladt med tydelig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Arne Kjær, DM

Seniorforsker Birgit Jæger, DJØF

(ansv.hav. for dette nummer)

Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)

Redaktionens adresse:

UNIVERSITETSLÆREREN

Lyngbyvej 32 F

2100 Ø

Telefon: 39.15.30.45 lok. 242

Fax: 31.18.45.77

E-mail: Joe@magister.dk

UNIVERSITETSLÆREREN

udkommer 10 gange om året.

Bladet udkommer den første

uge i hver måned.

Næste deadline: 20.oktober

Øvrige adresser:

Magistrens Arbejdsledeskasse

Lyngbyvej 32 F

2100 Ø

tlf. 39.15.39.15

Magistrens Pensionskasse

Lyngbyvej 32 F

2100 Ø

tlf. 39.15.01.02

DJØF

Gothersgade 133

PB 2126

1015 Kbh. K.

tlf. 33.95.97.00

AAK – Akademikernes A-

kasse

Nørre Voldgade 29

1358 Kbh. K.

tlf. 33.95.03.95

Juristernes og Økonomernes

Pensionskasse

Gothersgade 133

PB 2126

1015 Kbh. K.

tlf. 33.95.97.00

Oplag: 4800

Foto: Søren Hartvig (hvor ikke andre er anført).

Grafisk Produktion

og trykning:

Delta Grafisk AS / Scanprint as

LEDER

Af Birgit Jæger,
formand for DJØF's UFO-udvalg

NYE FORMER FOR DEMOKRATI

Projekt OFFENTLIG SEKTOR har holdt sin afsluttende konference. Projektet er finansieret af Overenskomstforeningen i DJØF men bemandet og gennemført uden styring fra DJØF. I de to år projektet har løbet, har det resulteret i en lang række rapporter og debatoplæg, der alle har haft til opgave at sætte gang i diskussionen om vilkårene for den offentlige sektor og dens fremtidige udviklingsmuligheder.

Både på den afsluttende konference og i nogle af rapporterne er demokratiets udvikling blevet taget op som et særskilt emne. Projektets behandling af emnet tager selvfølgelig udgangspunkt i hele samfundets demokrati, men der er mange af overvejelserne, der kan overføres til demokratiet i en faglig organisation.

Lige som andre slår projektet fast, at det repræsentative demokrati er i krise. Partierne bliver mere og mere affolkede, og den almindelige befolkning ser ud til hellere at ville engagere sig i enkeltstående sager end at gå ind i et parti. Det er også en situation, vi kender indenfor de faglige organisationer. Det kan nogle gange være vanskeligt at finde kandidater til posten som tillidsrepræsentant på de enkelte arbejdssteder, og nogle steder er det så svært, at opgaven simpelthen ikke bliver udført i en kortere eller længere periode.

Et andet problem med det repræsentative demokrati er afstanden fra bunden til toppen i hierakiet. Der vil altid være meget langt fra den, der bliver repræsenteret, til den repræsentant der træffer de endelige beslutninger på vedkommendes vegne. Det er jo også et problem, vi kender indenfor de faglige organisationers verden. En ting er fx, hvad de ansatte et sted diskuterer sig frem til af overenskomstkrav, noget helt andet er, hvad der kommer ud af det i den sidste ende. Når kravet først har været behandlet i den faglige organisation og derefter været

igennem AC, er det slet ikke sikkert at de oprindelige forslagsstillere kan genkende deres eget forslag. Eller også er det faldet helt ud under systemernes vridemaskine.

Projekt OFFENTLIG SEKTOR har to forslag til at løse det repræsentative demokratis krise. Det ene er en re-vitalisering af det repræsentative demokrati, det andet er udvikling af nye former for demokrati, der bygger på mere direkte involvering af de berørte deltagere.

Overført til de faglige organisationers verden kunne en re-vitalisering af det repræsentative demokrati fx handle om at skabe større åbenhed og gennemskuellighed i organisationen selv. Det er et emne bestyrelsen i Overenskomstforeningen i DJØF har taget op. Faktisk gik den sidende bestyrelse til valg på, at den ville forsøge at skabe en større åbenhed og gennemskuellighed i organisationen. Det kan gøres på mange måder: gennem diskussioner med tillidsrepræsentanter på kurser og lignende, gennem diskussioner på sektorforsamlingsmøder, gå-hjem-møder og andre steder, gennem formidling af beslutninger i nyhedsbreve, medlemsblade osv. Selvom der er taget flere initiativer på at skabe større åbenhed, er der stadig mange ting at gå i gang med, og jeg er overbevist om, at det nok skal lykkes at re-vitalisere det repræsentative demokrati en lille smule ad den vej. Men det er ikke nok. Vi må også indenfor de faglige organisationer til at tænke i retning af, om vi har mulighed for at udvikle nye former for demokrati.

Indenfor den offentlige sektor er der gennem de seneste år kommet en række bud på nye former for deltagerstyret demokrati. Vi har set nye former som fx brugerbestyrelser, brugerråd og bydelsråd. Fælles for disse nye initiativer er, at de bygger på deltagelse af de direkte involverede parter. Der er mange problemer gemt i dem. Blot for at nævne

nogle i flæng, så er der en tendens til 'institutionsegoisme' gemt i brugerbestyrelserne. Kommunalpolitikkerne klager over, at de kun fokuserer på deres egne institutioners behov, og glemmer at tage hensyn til andre institutioner eller andre samfundsgrupper med andre behov. Både brugerbestyrelser og brugerråd bliver kritiseret for ikke at have nogen reel indflydelse. Ansvar og indflydelse er ikke fulgtes ad. I nogle situationer har de måtte tage ansvaret for upopulære beslutninger, som de i realiteten ikke har haft indflydelse på. En ofte hørt kritik er, at disse deltagerstyrede demokratiformer bliver de stærkes demokrati. Det er de stærke, der har ressourcerne til at gå ind i arbejdet og få indflydelse på beslutningerne. Men hvad med de svage, hvem varetager deres interesser? Nogle går endda så vidt som til at sige, at disse bestyrelser og råd ikke repræsenterer deres bagland og derfor ikke kan tildeles nogen indflydelse og kompetence.

Alle disse kritikpunkter er selvfølgelig vigtige at få frem og diskutere, men de skal ikke få os til på forhånd at forkaste det deltagerstyrede demokrati. Også indenfor de faglige organisationer kan der være mange gode grunde til at overveje, om det er muligt at udvikle nye former for demokrati, hvor det repræsentative demokrati kan gå hånd i hånd med det mere deltagerstyrede demokrati.

Indenfor de seneste år har vi oplevet, at flere og flere opgaver bliver lagt ud til de enkelte arbejdspladser. Forhandlinger af lokallønsaftaler og arbejdstidsnormer er blot nogle enkelte eksempler. Øget indflydelse på det lokale plan harmonerer ikke særlig godt med mangel på engagement fra de ansattes side. Måske kunne vi lade os inspirere af de forskellige forsøg med deltagerstyret demokrati indenfor det offentlige og på den baggrund være med til at udvikle nye former for demokrati også indenfor de faglige organisationer? ■

Træk jeres konklusioner tilbage, krævede AaU-økonomer af det panel, som havde givet dem dumpekarakter. Vi har bare taget udgangspunkt i 'mainstream-economics', svarede panelet – da de pæne akademiske facader krakellerede i en bitter fight på evalueringskonference

Evalueringen af AaU's økonomistudier er lavet på et helt utilstrækkeligt og misvisende grundlag. Resultaterne er derfor ødelæggende for vores arbejde, for forholdet til vores samarbejdspartnere og de studenter, som skal søge ind på uddannelsen. Vi kræver en officiel og umiskendelig undskyldning fra panelet...". AaU-dekanen Jørgen Gulddahl Rasmussen er gal. Han kræver bestemte passager af en evalueringsrapport om hans fagområde trukket tilbage. Også professor Bengt-Åke Lundvall fra samme universitet er gal: "Den evaluering burde evalueres – før dens konklusioner får konsekvenser. Evalueringen er det rene misbrug af evalueringer...".

De pæne akademiske facader krakellerede, da der blev afholdt evalueringskonference om økonomi- og statskundskabsstudierne. En evalueringsrapport havde især haft kritiske ord om Aalborg og om RUC, og var stemningen på forhånd spændt, så blev den ikke bedre, da formanden for evalueringspanelet, finnen Seppo Honkapohja, i sin indledende præsentation af rapporten fremhævede, at der var for lidt "risiko-satsninger" i økonomiforskningen. Det var at smide benzin på bålet. Dels er det ikke noget, som fremgår centralt af selve rapporten. Og dels oplever de forskningsmiljøer, som ikke tilhører 'mainstream', at de straffes for at gå lidt udenfor det traditionelle...

Med på en lytter

Påstanden om den manglende "risikovillighed" fik temperamerterne til at koge på evalueringskonferencen. Professor Lundvall fandt, at evalueringsresultater i nogen grad afhang af, hvem der var evaluatore og hvilke – mere eller mindre klare – kriterier, der lægges til grund. Hertil svarede den finske evaluator: "Vi har vurderet inden for de normale kriterier, vi har brugt samme standard overalt, fx i bedømmelsen af artikler. Vi har taget udgangspunkt i mainstream, og nogle har ikke kunne opfylde disse kriterier. Men det er da rigtigt, at man altid kan sammensætte positive paneler, og dette var et bredt sammensat panel...".

"WHAT did you say, sir", lød den sarkastiske afbrydelse fra professor Lundvall, hvorefter evaluatoren var nødt til at gentage sine ord.

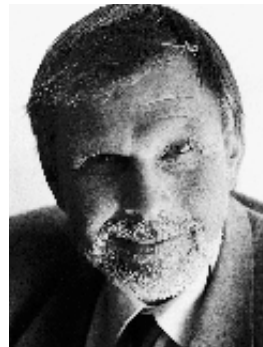
Lundvall forklarede, at han fandt det bemærkelsesværdigt, at hans institut inden for den samme måned får topkarakter i en evaluering af et snævert sammensat industri-økonomi-panel, for bagefter at få dumpekarakter af et bredt panel af økonomer uden særlig indsigt i industri-økonomi. Hertil svarede panelet med dumpekarakteren, at industri-økonomi ikke – teoretisk eller metodisk er et avanceret område.

"Hvad? Insinuerer I, at det snævre ekspertpanel med de gode karakterer gjorde os en tjeneste", lød så Lundvalls spørgsmål.

Stemningen var rå og langtfra hjertelig, da AaU mødte sine evaluatore. Den var så rå, at ordstyreren måtte minde om, at der var tale om "en høring, og ikke en fight".

Aalborg måtte selv forsvare sig

Der var andre kritiske bemærkninger mod økonomievalueringen. Men Aalborgenserne måtte forsvare sig selv, mens økonomer fra andre universiteter mere eller mindre lystent sad med på en lytter.

"WHAT did you say, sir" – professor Bengt-Åke Lundvall var vred

"Jo, vel er der da rivalisering mellem universiteterne", forklarede en nationaløkonom fra et af de gamle universiteter. "Der er forskel på faglighederne, uden at jeg skal sige noget ondt om AaU eller RUC. Men uddannelserne skal være disciplinært orienterede: Du skal først vide noget om økonomi før du kan bevæge dig ud i noget tvær-disciplinært. Sådan er det ikke de to steder efter min mening: Der har man i mange år haft den diskutabile projekt-orientering fra start...", lød forklaringen på, at de andre universiteter ikke forsvarede den anderledes faglige profil på de små universiteter.

Aalborg-professor Lundvall mente omvendt, at der blev draget alt for vidtgående differentieringer på små nuancer: "Det er en mekanisme, hvor panelet roser nogle institutter voldsomt, for dernæst at kunne kritisere andre. KU og Århus får ros, fordi de ligner dem i Göteborg...". Han vil ikke kommentere de mere teoretiske modelrytteri, som især KU har ry for: "Men ude i det pulserende liv er de da dødtrette af folk, som ikke kan samarbejde på tværs. Og i evalueringsrapporten er der en mangel på forståelse for det, som ikke er modelrytteri eller teori".

Afvisning af tværvidevidenskab

Evalueringen er en afvisning af tværvidevidenskab, siger AaU-dekanen Jørgen Gulddahl Rasmussen:

"Evalueringspanelet siger, at de går ind for alternative udviklinger af den økonomiske teori. Men når de støder på det i praksis, så går de ikke ind for det alligevel. Det er en formel tilslutning, men en reel afvisning.

Samtidig har de valgt en (traditionel) form, så de har svært ved at komme ind på tværvidevidenskabs substans. De bruger statistiske oplysninger – som kan være gode nok – men de mangler helt kvalitative analyser. Panelet sendte to mand over en kvart dag på den mission at undersøge AaU-økonomi – og det er jo helt utilstrækkeligt", siger dekanen, som tilføjer, at AaU i flere omgange – forgæves – har forsøgt at korrigere formelle fejl i rapporten. Han konstaterer, at det traditionelle – mainstream – grundlag især rammer AaU og RUC's forskning: "De gamle universiteter, som har en mere traditionel tilgang –

bliver behandlet kortfattet og traditionelt, mens det, vi laver, får langt flere kommentarer – og kritik".

AaU-dekanen vil dog ikke kommentere evalueringer af de 'gamle' universiteter:

"Du får mig ikke til at kommentere de andres evalueringer. Men jeg vil da gerne sige, at panelet vægter det meget teoretiske på bekostning af det mere anvendte, og vil man danne sig et billede af bredden i økonomiforskningen må man lægge mere vægt på den anvendelsesorienterede vinkel. Men hvis man altså lægger den teoretiske vinkel er det klart at nogle uddannelser får en pænere behandling end andre, og det er åbenlyst, at man ikke har samme forståelse for det tværvidevidenskabelige og for økonomifagets kombination med andre fag og områder...", slutter dekan Gulddahl. ■ jø

Se siderne 7-11

EVALUERINGER REGULERER ADFÆRDEN

– og ikke på en god måde. Evalueringerne stiller spørgsmål ved Undervisningsministeriets nye grønthøster efter 'kvalitetsvurdering', siger AaU- rektor som kommentar til økonomi-evalueringen

Evalueringer skal gøres så (kvalitativt) grundige som muligt. De må ikke være baseret på kvantificeringer, citationstællinger osv. Ellers er risikoen, at forskerne begynder at indrette deres adfærd mod evalueringernes krav. Sådan lyder en kendt kritik af evalueringerne – og den vil rektor Sven Caspersen, AaU gerne skrive under på.

Evalueringerne af de mere tværvidevidenskabeligt arbejdende økonomer i Aalborg foretages ikke på forskningens egne præmisser, og de anbefalinger, som de kan pege på, behøver ikke at være eentydige, men kan pege i vidt forskellige retninger: "Skal gruppen søge tilbage til de metoder, der anvendes i mere traditionel økonomisk forskning, eller skal den fortsætte med den mere tværfaglige tilgang til 'innovationsforskning' (en gren af industriforskningen, red.), som er dens særkende? Er gruppens forskning banebrydende på sit felt eller er den på vej ud af en forskningsmæssig blindgyde? Blandt mange andre vil svaret uden tvivl interessere de – i dette tilfælde både danske og internationale – sponsorer, som gennem en

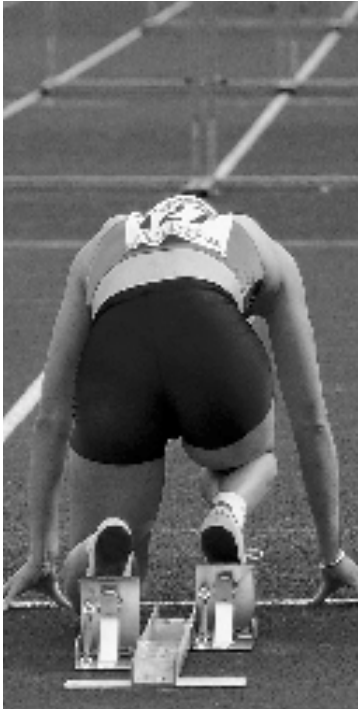
årrække har medfinansieret den evaluerede forskning og tilsyneladende modtaget resultaterne positivt."

Rektor Caspersen siger, at den konkrete evaluering af økonomistudierne viser det problematiske i Undervisningsministeriets forslag til, hvordan forskningspenge skal fordeles efter et grønthøsterprincip efter "kvalitets-vurdering":

"Evalueringen illustrerer de principielle vanskeligheder, der opstår, når forskning skal måles. Det set afhænger af øjnene der ser, det målte af de instrumenter og målestokke, der anvendes. Dette problem gør sig især gældende i samfundsvidenskabelig og humanistisk forskning, hvor der ikke behøver at være enighed indenfor de videnskabelige miljøer om det fundamentale teoretiske og metodiske grundlag. Man kan ikke som i naturvidenskab ty til eksperimenteret som det uomstødelige argument, der skaber videnskabelig samling", slutter Caspersen, der siger, at forskningsevalueringer dårligt kan bruges som retningsgivende for, hvem der skal tildeles forskningspenge. ■

KARRIEREFORLØBET: FLERE PROFESSORER

Der er for få professorer på statskundskab herhjemme, konstaterer evaluering. Den samme konklusion kan uden videre overføres på andre fag, så UNIVERSITETS-læreren offentliggør her evalueringspanelets argumentation:

KU: 5.3 lektorer pr. professor
For professorstillinger (i lr. 37 og opefter) er der et loft for, hvor mange der må ansættes på KU. Inden for loftet kan universitetet fordele mellem de enkelte hovedområder. Men loftet er ikke nået. Årsagen kan være, at man i 70-80'erne har valgt at ansætte lektorer frem for professorer (især på humaniora og visse samfundsvidenskaber), og den kan være, at man ikke har kvalificerede (især på småfagene).

Ved KU er der 260 professor-normeringer, deraf 191 besatte, men der er 37 under opslag og besættelse, og så har fakulteterne planer for 30. De sidste 10 kan henføres til gæsteforskerer mm., fortæller kt.chef Søren Nissen, KU.

På KU som et hele er lektor/docent og professor-ratioen 1 / 5.3. I Århus er ratioen 5.2. I Odense er forholdet 4. På RUC er den 4.5. I Aalborg, på DTU, på HH-Århus samt på Lærerskolen er den 6.4. På HH-Kbh. er den 5.7. Kun på Landbohøjskolen er den lavere, nemlig 3.2.

De enkelte ratioer (lektor-docenter / professorer) varierer dog mellem hovedområderne:

Samfundsvidenskab	3.05
Jura	0.7
Sundhed	3.2
Naturvidenskab	7.0
Humaniora	8.4
Teologi	1.8

“Forholdet mellem professorer og lektorer/docenter på statskundskab i Danmark er ca. 1 / 4. Det er for stor en skævhed til at kunne byde på rimelige karrieremuligheder (Det samme forhold er 1/3 på Statsvidenskab i Stockholm og ca. 1 / 1 på Statskundskab i Oslo), og vi anbefaler, at antallet af professorer forøges. Vi noterer os, at professorer og lektor/docenter har de samme forpligtelser, at der er meget lidt hierakisk forskel mellem dem, hvad angår forvaltningen på institutterne, og at lønforskellen er forholdsvis beskedent; disse forhold bidrager til at retfærdiggøre såvel som til at lette en forbedring af professor/lektor -forholdet. Den formelle titel vil også hjælpe danske statskundskabs-forskere i deres omgang med udenlandske peers, hvoraf de fleste kan kalde sig “professorer”.

Anbefalingen er at øge andelen af professorater. Vi ønsker ikke at beskæftige os med spørgsmålet om løn og lønforskel. Derimod foreslår vi, at beslutninger vedrørende både antallet af professorater og aflønning træffes lokalt, som det er tilfældet i fx Sverige. Den aktuelle målsætning på eet af de danske institutter er, at en tredjedel af de fastansatte VIP'ere skal være professorer. Dette er en rimelig målsætning.

Forholdet mellem lektor/docenter på den ene side og adjunkter på den anden er 5 / 1. Dette er ligeledes en stor skævhed. Der er flere grunde til at forøge andelen af adjunkter; deriblandt åbne muligheder for flere ph.d.'ere og formindske skævheden mellem mænd og kvinder.

Adjunkterne har beklaget sig på to punkter: at de behandles som studerende, og at de savner sikkerhed i ansættelsen. Adjunkterne er bitre over at skulle deltage i undervisningskurser og arbejde under opsyn; de virker mindre bekymrede over den mangel på magt, der kommer af, at de ikke pålægges administrative forpligtelser. Andre steder kræver den yngre lærerstab undervisningskurser og sågar vejledere; måske kunne det danske system modificeres for at gøre det mere spændende og mindre anstødeligt for de involverede. Anderledes er det med kravet om sikkerhed i ansættelsen. Usikkerhed i ansættelsen gennem den første del af en akademisk karriere er generelt kendetegnende for det akademiske liv. Den “Beamten-mentalitet”, vi har oplevet blandt adjunkter og endda ph.d.-studerende, er svær at forlige med en akademisk løbebane.

Der er forskel på arbejdsløshedsrisiko og manglen på en garanteret akademisk karriere. Førstnævnte er et generelt problem på arbejdsmarkedet, der vedrører såvel akademikere som non-akademikere; risikoen er formentlig mindre alvorlig for ph.d.'ere end for så mange andre. Sidstnævnte problem er måske mere alvorligt i et lille land med kun få institutter; og hvor de, der ikke befinder sig blandt de alertygtigste, måske kan få problemer med at få ansættelse på et mindre anset universitet eller institut. Det er imidlertid et problem, som mange akademikere må leve med ... ”

(citater fra International Evaluation of Danish Social Science Research: Economics, Political Science (september 1996))

OPFØLGNING PÅ EVALUERINGER

Det er malplaceret og helt ude af proportion, hvis en turnusevalueringens anbefalinger skal kunne udløse og sanktioner – fx begrænse optaget på studiet. Sådan noterer KU-humaniora i et hørings-svar til Undervisningsministeriet i anledning af et herfra udsendt udkast til bekendtgørelse om *opfølgning af evalueringer*.

Anledningen er, at Undervisningsministeriet har udsendt et udkast til bekendtgørelse, som giver ministeriet mulighed for at begrænse optagelsen til uddannelsen eller helt at nedlægge uddannelsen. Bekendtgørelsen er sendt ud efter at ministeriet fik underkendt en procedure, hvor ministeriet – uden at have hjemmel til det – krævede visse foranstaltninger gennemført på KU-humaniora efter en evaluering. Denne fremgangsmåde blev underkendt, hvorefter ministeriet nu søger at legalisere den gennem bekendtgørelsen.

KU-humaniora er langt fra begejstret for udkastet. Bekendtgørelsen vil nemlig give ministeriet en generel ret til at iværksætte sanktioner.

Kun hvis uddannelsen er utilfredsstillende

“Hvis det kommer igennem åbner det mulighed for, at ministeriet kan gennemtvinge en ’politisk korrekt adfærd’ hos institutionerne”, siger prodekan Thorkil Damsgaard og henviser til, at ministeriets udspil gør det muligt for skiftende politiske vinde at gå ind med evalueringssanktioner på detaljer. I høringssvaret siges det, at udkastet på afgørende punkter er i strid med Universitetsloven. Heri er ministeriets sanktionsmuligheder begrænset til, at man kan lukke en uddannelse i en bestemt situation, nemlig *når uddannelsens kvalitet og faglige niveau ikke svarer til kravene i uddannelsesreglerne*. KU-humaniora fortolker – med henvisning til en udtalelse fra Kammeradvokaten – det sådan, at ministeren ikke kan fastlægge sanktioner, der går ud over de grove tilfælde. I praksis betyder det, at ministeriet kun må blande sig, hvis en uddannelse er dømt mangelfuld og hvis det skønnes, at uddannelsen (universitetet) ikke kan bringes på tilfredsstillende niveau. Men i tilfælde, hvor der er konstateret mindre brist, har ministeriet ingen beføjelser, fremhæver KU-humaniora.

Ifølge KU-humaniora er det dernæst en brist, når turnusevalueringers bedømmelsespaneler ikke skal tage stilling til det grundlæggende spørgsmål: om uddannelsens kvalitet svarer til uddannelsesreglerne. Evalueringspanelet er nemlig pålagt at meddele “anbefalinger, der kan danne udgangspunkt for en opfølgning, og som kan realiseres inden for de centralt fastsatte strukturelle og økonomiske rammer for uddannelserne”. Disse anbefalinger kan

Ministeriet prøver at indføre styring og sanktioner efter evalueringer. Det har de ifølge Universitetsloven kun ret til i de grove tilfælde, siger KU-humaniora

uddannelserne (universitetet) så vælge at følge, men ministeriet kan kun true med sanktioner i tilfælde, hvor uddannelsen er fundet helt utilfredsstillende.

rapporter er generelt blevet opfattet som rimeligt loyale redegørelser, som uddannelserne har kunne arbejde videre med. Men han finder, at der er afgørende svagheder i eva-

KU-humaniora fremhæver dernæst, at censorinstitutionen i princippet er et “et konstant fungerende overvågningssystem – og at bekendtgørelsesudkastet slet ikke forholder sig til censorernes rolle.

Prodekan Damsgaard Olsen forklarer KU-humanioras særlige interesse i sagen med, at evalueringers styregrupper ikke har overblik over hele planlægningen på fx humaniora. Det har kun universitetet og fakultetet: *“Når man kigger isoleret på et fag, finder man svagheder, som i virkeligheden gælder for alle humanistiske fag pga de nedskæringer, som vi oplevede i 80’erne. Derfor kan vi ikke bruge isolerede anbefalinger – heller ikke til intern prioritering”.*

Kritik af evalueringer

Prodekanen kritiserer ikke Evalueringscenrets praksis. Evaluering-

lueringerne, hvorfor de skal tages med visse forbehold.

Styregrupperne har været sammensat af personer, der nyder universel respekt i de faglige miljøer. Men de savner et overordnet – professionelt – forhold til dansk universitetspolitik.

Rapporternes svaghed er problemanalysen og de meddelte anbefalinger: Man kan ikke frigøre sig fra det indtryk, at styregruppemedlemmer lejlighedsvis har markedsført deres egen pædagogiske og uddannelsespolitiske mærkesager mere end de har meddelt hensigtsmæssig rådgivning i forhold til konstaterede, dokumenterede problemer; og generelt har de meddelte anbefalinger i højere grad været kendetegnet af partikulær omsorg for det enkelte evaluerede fag frem for som del af et spektrum af humanistiske uddannelser. ■

Tidsskrifter spiller en mindre rolle i samfundsvidenskaberne end i naturvidenskaberne. Men deres betydning er også meget forskellig inden for samfundsvidenskaberne, fx mellem økonomi og politologi, siger sociolog

Det er grundlæggende betænkeligt, at man bedømmer 'kvalitet' på noget, man faktisk ikke har læst! I gamle dage vurderedes kvaliteten, ved at læse det grundigt igennem. Og man var en charlatan, hvis man bedømte uden at have sat sig nøje ind i materialet".

Sociologen Heine Andersen er ikke nogen stor tilhænger af de nyere former for kvantitativ evaluering, som viser sig i disse år.

Evalueringer er et nødvendigt onde, men ondt risikerer at undergrave kvalitetsnormer inden for forskningsverdenen. Den slækker drastisk på de krav til evalueringer, som sættes ved fx doktorafhandlinger og ved stillingsbedømmelser. Redelige evalueringer foretages kun ved at man sætter sig ind i selve stoffet – ikke ved fx citationstællinger eller andre kvantitative former. Hvis man ikke læser de bedømtes afhandlinger risikerer man en utrolig overfladisk måde at bedømme på, siger docenten.

"Problemet er, hvis det breder sig til forskerne selv. Nok kan evalueringer være nødvendige ud fra forskningspolitiske hensyn; det er en indikator på, hvad der kommer ud af pengene. Men for videnskabens skyld skal evalueringer gøres så – kvalitativt – grundigt som muligt. Ellers risikerer vi, at forskerne begynder at indrette deres adfærd mod de overfladiske evalueringskriterier, så de basale faglige kvalitetsnormer undergrave", siger docenten ved DASY-centret ved HH-København.

Værdistandarder

Docenten mener, at publiceringsformer klart begunstiger nogle videnskabeligheder frem for andre. "Noget er særligt velegnet til (international) tidsskriftspublisering. Områder som sociologi, jura eller antropologi er ikke nær så velegnede som økonomiske overvejelser; der kan udtrykkes kontant i et matematisk-statistisk eller kvantitativt sprog".

Traditionelle evalueringer har den begrænsning, at der heri er nogle formelle værdistandarder, som nogle fagområder bedre kan leve op til end andre. Det har ikke noget at gøre med den indholdsmæssige standard. Fx er den tyske sociolog Habermas en af de mest citerede på sit felt. Men hans videnskabelighed egner sig bedst for bøger og ikke for artikler. Han kan vanskeligt formidle gennem fx "American Socio-

logical Review". Og i sådanne evalueringer med artikeltællinger ville han stå dårligt – selv om han faktisk er en af de mest citerede, fastslår Heine Andersen.

I stedet for stive og traditionelle fagkriterier og kvantitative tællinger bør man i højere grad anlægge et funktionelt syn på evalueringskriterier: Man bør finde ud af, hvad der netop karakteriserer den undersøgte forskning, hvilken målgruppe den sigter imod, hvilket emnevalg den foretager m.m. Og herudfra bør man finde ud af, hvad der er de bedst egnede publiceringsformer – i stedet for mekanisk at begrunde det gennem traditionelle standarder og kvantitative vurderinger.

Faren ved "internationalisering"

Han kalder den type normer for og publiceringsadfærd for kontraproduktivt:

"Hvis man nemlig lader publiceringsmåden bestemme, hvad forskerne skal forske i – hvis vi fx alle satte os for kun at publicere i udenlandske tidsskrifter – så skulle vi inden for samfundsvidenskaberne fjerne os fra den konkrete samfundsmæssige virkelighed og koncentrere os om (matematisk) modelbyggeri"

Han tilføjer, at der selvfølgelig er måder at undvige denne abstrahering. Det kan fx gøres, hvis man anlægger et komparativt perspektiv ved at sammenligne danske forhold med udenlandske. "Man kan se på den danske velfærdsstats udvikling i sammenligning med 19 andre lande. Men i den proces må man så ikke være blind for, at man standardiserer og bortfjerner nogle af særtrækkene! Men det er så omkostningen ved at gøre det mere interessant for et udenlandsk publikum – og ved at publicere internationalt".

Sociologen har sammen med forskningsbibliotekaren Lars Frode Frederiksen lavet en undersøgelse af samfundsvidenskabernes betingelser i internationale tidsskrifter (se artikel i Samfundsøkonomen 5/95). Her konkluderedes for det første, at alle fag har tendens til at publicere i tidsskrifter fra ens eget land (hvorfor det skaber problemer, når fx amerikanske er særligt prestigefyldte). Men der er også langt større skel mellem sprogområder i samfundsvidenskaberne end i naturvidenskab, teknologi og medicin. Det gælder ikke bare de små nationer. "Bagved ligger spørgsmålet om, hvornår man egentlig kan be-

tegne et tidsskrift som 'international', og om der overhovedet findes 'internationale' tidsskrifter i samfundsvidenskabelige fag", siger Heine Andersen.

Samfundsvidenskabelige tidsskrifter er i gennemsnit langt mere nationalt dominerede end de naturvidenskabelige. Indenlandske forfattere dominerer med 80-90 pct. af artiklerne helt tidsskrifter – og det gælder også de store velmeritende amerikanske. (I naturvidenskab er under 60 pct. indenlandske forfattere).

"Med den store nationale overvægt er det et spørgsmål om der overhovedet findes noget, man med rimelighed kan kalde 'førende internationale tidsskrifter' i samfundsvidenskaberne", spørger Heine Andersen på baggrund af forfatterskaber i det amerikanske økonomitidsskrift "Economic Review", hvor det viste sig, at USA-forfattere med 781 artikler ud af 982 var særdeles overrepræsenterede.

Overrepræsentationen af engelsksprogede (især amerikanske) tidsskrifter i citationsindekser stiller spørgsmål ved disses betydning: "Det er mere meningsfuldt at tale om 'store og små nationers tidsskrifter' inden for samfundsvidenskab p.g.a. den forskellige publiceringsadfærd: "Årsagen til de nationale bindinger er uden tvivl den højere grad af kulturbinding, der kendetegner megen samfundsvidenskabelig (og humanistisk) forskning. Samfundsvidenskaber producerer ikke ret mange resultater, der gælder universelt, og som derfor uden videre kan overføres til hele verden", noterer sociologen.

Universalitet

Naturvidenskaberne er i langt højere grad uafhængige af tid og kultur, og deres videnskabs- og erkendelsesinteresse er en anden. To naturvidenskabsmænd kan sidde på hver sin side af jorden og forholde sig til helt det samme spørgsmål, og de kan derfor uden videre kommunikere det videre gennem et (amerikansk) tidsskrift. Samfundsvidenskabernes er derimod tids- og kulturfælgende. Politiske strukturer og markedsformer er historiske og kulturmæssigt betingede og kan ikke universaliseres, siger Andersen og bruger den danske kommunestruktur og -økonomi som eksempel på noget "lokalt", som det er svært at formidle internationalt.

Det samfundsforskere skriver fylder ofte mere, end hvad der kan stå

i en tidsskriftsartikel. Det naturvidenskabelige er mere publiceringsvenligt med et meget standardiseret fælles begrebsapparat, med veletablerede standardmetoder, høj formaliseringsgrad, evt. matematiseret symbolbrug m.m. "Hvis man som samfundsforsker vil lave noget, der er interessant over hele verden, må man som regel abstrahere fra kultur og tid. I praksis viser det sig ved, at den type publicering inden for samfundsvidenskab er i den matematiske eller model-prægede økonomi, hvor der næsten ikke forekommer empiriske data eller referencer eller noget, som knytter sig til en bestemt kultur eller tidsalder".

Docent Heine Andersen

Naturvidenskab og samfundsvidenskab

"Der er gode grunde til, at 'bløde' forskere skriver mere i bøger end i tidsskrifter, mens andre ikke behøver mere end 15 sider for at præsentere deres nye erkendelser. Uden at der nødvendigvis ligger en større retfærdighed i det, lægger evalueringer mere status i visse tidsskrifter frem for andre og frem for bøger. Og nogle fagligheder har nemmere ved at udtrykke sig i artikelform; det er fx klart, at det er nemmere at udtrykke sig på 15 sider hvis man kan udtrykke sig i kvantitativ form, gennem kontante formler eller tabeller", siger Heine Andersen.

Begrænsninger i universalitet er typisk større, jo mere empirisk og anvendelsesorienteret, forskningen er. Et godt middel til kriminalitetsforebyggelse i Danmark behøver jo ikke virke i udlandet. Sådan er det ikke i fysik. Opgørelser viser da også, at de (få) tidsskrifter med blandede forfatternationaliteter er dem, som indeholder mindst empiri, konstaterer Heine Andersen.

Anvendt forskning vejer langt

DEN FØRSTE STØRRE FORSKNINGSEVALUERING

– *udstiller styrker og svagheder ved samfundsvidenskaberne økonomi og statskundskab – samt ved evalueringer i almindelighed*

tungere i samfundsvidenskaberne end i naturvidenskaberne.

“Vel er der teoretiske og metodiske diskussioner af generelle og almindelige spørgsmål i samfundsvidenskaberne, men de er sjældent så universelt favnede som indenfor naturvidenskab”.

Andersen/Frederiksen's undersøgelse viste således også, at der er forskellige afvisningsrater på de enkelte fag. Mens der er 3000 naturvidenskabelige tidsskrifter med 500.000 artikler pr. år, så er der 1500 samfundsvidenskabelige med ca. 90.000 artikler pr. år. Det peger på, at det er kolossalt meget lettere at få optaget en tidsskriftsartikel i et naturvidenskabeligt fag eller på medicin end i samfundsvidenskaber eller humaniora. En amerikansk undersøgelse har således vist, at artikler inden for fysik, kemi og biologi blev 17-35 pct. afvist, mens 82-89 pct. blev afvist inden for økonomi, sociologi, politologi og antropologi. Heine Andersen tager disse forskelle som udtryk for, at der er mere begrænsede muligheder for publicering i internationale tidsskrifter inden for samfundsvidenskaberne.

I den danske forskningsstatistik opgiver de enkelte hovedområder, hvor meget af deres ressourcer de bruger på “grundforskning” og på “anvendt forskning”. Mens naturvidenskab bruger hele 82 pct. på “grundforskning”, så er andelen for humaniora 60 pct. og for samfundsvidenskab kun 45 pct. Og mens naturvidenskab kun bruger 14 pct. af ressourcerne på “anvendt forskning” hedder de samme tal for humaniora 24 pct., men for samfundsvidenskab hele 47 pct.

“Definitionen på ‘anvendelse’ kan selvfølgelig diskuteres, for det er måske ikke ensbetydende med, at samfundsforskningen faktisk anvendes i det omfang. Men vægtningen i ovenstående er udtryk for et rationalt eller en funktionsorientering i de enkelte videnskaber. Samfundsvidenskaberne sætter i højere grad emner og dagsorden efter samfundsrelevans eller problemkriterier”. ■

jø

Kilde: Internationale tidsskrifter i samfundsvidenskaberne – myter og realiteter (fra Samfundøkonomen 5/95).

Evalueringen af økonomi- og statskundskabsstudierne ved universiteter og handelshøjskoler er den første forskningsevaluering af et helt fagområde. Som sådan kan evalueringen være normdannende, og dermed interessant for fagområder, som senere skal evalueres. De to evalueringer er fundamentalt forskellige i deres vinkling: Mens 5-mands panelet i økonomievalueringen synes at have haft basis og vægtning i de traditionelle mainstream-fagligheder og i den tunge teoretiske faglighed (som kan publiceres i internationale tidsskrifter), så har statskundskabspanelet haft en pragmatisk – og mere tolerant – tilgang overfor et fagområde med stor spredning i forskningstemaer. Det kan forstås på flere måder: Den mere skrikte og traditionelle faglighed i økonomievalueringen giver på den ene side en klarere vurdering af godt eller skidt. Men omvendt kan man sige, at økonomievalueringen synes at have haft vanskeligheder ved at forstå eller indpasse “skæve” eller tværvidenskabelige fagligheder, som diskuteres – og tolereres – mere eksplicit i statskundskabsevalueringen.

Det ser ud til, at økonomievalueringen i nogen grad benytter sig af “reputation” (fx citations-indeks) ved vurdering af kvaliteten, mens statskundskabsevalueringen i højere grad er gået ind i de enkelte forskningsemner.

Selvom det ikke indgik i selve kommissoriet for evalueringen, foretager panelerne en nøjere vurdering af ph.d.-studiet. Denne del af evalueringen fylder uforholdsmæssigt meget – og er noget for både økonomi og statskundskab – hvilket muligvis er en afspejling af, at panelerne finder ph.d.-forløbet centrale for et instituts forskningsudvikling. Denne kritiske gennemgang af ph.d.-studiet kritiseres, fordi der ofte er et meget tyndt ph.d.-grundlag (få studerende), samtidig med, at det er vanskeligt at sige noget generelt om instituttets forskningsprofil og -kvalitet ud fra ph.d.’erne. Men betydelig mere kritisk er evalueringernes kritik af kandidatuddan-

nelserne: I Aalborg siges det således, at panelet udtrykker sig kritisk om deres kandidatuddannelser uden at panelet faktisk har haft det i kommissoriet og uden at de har udbedt sig særlige oplysninger herom.

Økonomi

Generelt er evalueringen positiv, men især *Økonomisk Institut ved KU* får gode karakterer for at være “meget velintegreret i det internationale forskersamfund på respektive områder” og *Århus’ Institut for Økonomi*, afd. for Nationaløkonomi er “et fint eksempel på en succesfuld blanding af teoretisk og empiriske tilgange” mens *Odenses Økonomisk Institut* roses for at kende sine begrænsninger og vælge en specialisering inden for bestemte områder, som giver dem fortrin på netop disse områder: økonomiske modeller, sundhedsøkonomi og Europæiske studier. *Nationaløkonomi ved HH-Kbh.* får ros for en succesfuld sammenarbejdning af det økonomiske område og for balancen mellem teoretisk og anvendt forskning. Der er også positive ord om *HH-Kbh.’s Institut for International Økonomi og Virksomhedsledelse*, men instituttet synes dog ikke at have et solidt fundament på den økonomiske metodologi ligesom der næsten totalt mangler artikler i internationale tidsskrifter.

Institutionerne udenfor universiteterne anerkendes for deres forskellige forskningsmuligheder. *AKF* (Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut) skal dog højne deres forskningskvalificering: hvilket kan ske gennem ansættelse af flere seniorforskere og gennem, at der bør bruges ressourcer på at udvikle og opdatere relevante databaser og modeller.

Og *Socialforskningsinstituttet* er skabt for at betjene offentlige myndigheder og politikere, hvilket betyder at forskningen ofte har direkte dansk og politisk relevans. Alligevel burde der ideelt være to veje, nemlig både basisforskning og anvendelse, hvilket kræver dybere kendskab til både teori, metoder og facts.

Både Aalborg og RUC får hårde knubs ved evalueringen (se artikler).

Statskundskab

Den danske statskundskabsmiljø er “ikke svagt, men kunne være stærkere” set i forhold til det internationale forskningsfund, hedder det.

Om *Århus* siges det, at ambitionen er at være et institut, som rummer hele skalaen af den politiske videnskab, og at man ikke har formuleret en egentlig snævrere forskningsstrategi for instituttet. Det betyder, at der er bredt individuelt spillerum med risiko for fragmentering.

KU-statskundskab “kan måske bedst karakteriseres ved at være uens – ret stærk på nogle områder, men temmelig svag på andre”. Studentermassen er samtidig steget betydeligt i de senere år uden opnormering af lærerstaben, som har fået en stigende undervisningsbyrde. Fagligheden er tilsyneladende begrænset til komparativ politik og politisk teori, men man har dog organiseret sig i tre forskningsfelter, og den intention om specialisering er noget, som evalueringspanelet godt kan lide. Københavnerne kritiseres dog for at være for usynlige i forhold til offentligheden og i forhold til alle de andre universiteter, hvilket under panelet, da det er et stort institut i hovedstaden og tæt på centralmagten.

Odense roses for at have specialiseret sig om studier i lokal-administration og for sine internationale forbindelser. I Aalborg kaldes kvaliteten for noget ens, hvor der både findes god videnskab, som kombinerer teori og data, men der er også forskning af mindre original karakter. Også på RUC kaldes kvaliteten for “uens”.

Det tilføjes samtidig, at den internationale profil kunne styrkes; det viser sig nemlig, at forskerne (professorerne) ved visse svenske universiteter forsker mere end de gør i Aarhus og markant mere end de gør i København. ■

"DUMPEKARAKTER"

Den tværvideenskabeligt prægede økonomiforskningen ved Aalborg Universitet og ved RUC får hård medfart i den første større turnusevaluering af et helt forskningsfelt herhjemme

Aalborg og RUC's økonomiforskning får dårlige karakterer i en ny evaluering. Om Aalborg foreslås det således, at 2.dels-undervisningen ved Øcon.-studiet enten lukkes eller omdøbes til noget med "policy". Og det foreslås mere eller mindre direkte, at begge steder fratages deres licens til at have ph.d.-studerende.

Om Aalborg hedder det således, at undtaget dele af makroøkonomi er der meget lidt teoretisk og anvendt forskning indenfor kerneområderne i økonomi. Manglen på ekspertise i moderne økonomisk teori og økonometri peger på, at Institut for Erhvervsstudier er et u hensigtsmæssigt miljø for Ph.D.-uddannelse og for forskning i økonomi. I den forstand er det andet Aalborg-institut – Institut for Økonomi, Politik og Forvaltning) noget bedre, lyder bedømmelsen.

De kritiske bemærkninger fremgår af en turnusevaluering af alle de danske økonomiforskning på de højere uddannelser.

Udenfor hovedstrømmingen

AaU-forskningsmiljøet befinder sig udenfor hovedstrømmingen i den internationale økonomiske forskning, og forskergruppen har endnu ikke præsenteret resultater, som kan retfærdiggøre de tværfaglige teorier og metoder. Og siden der mangler ekspertise inden for visse dele af den traditionelle økonomi kan unge forskere indenfor industriøkonomi ikke uddannes på AaU, hedder i evalueringen.

Aalborgs tværvideenskabelighed behandles som en mangel på økonomisk profil. Selv om der har været et vist samarbejde mellem økonomer og andre discipliner, så synes de tværvideenskabelige bestræbelser ikke at have været særligt frugtbare indtil nu, hedder det videre. Og Aalborgs publikationsoversigter er dårlige set fra en international vinkel. Publicering sker i bøger, konferencepapers og arbejdsrapporter, som er meget mindre krævende end artikler, som har været udsat for referee's.

Det blev til overskrifter i Berlingske med "Dumpekarakterer til økonomiforskere" i Aalborg (4.9). Artiklen konstaterer, at det er falsk varetegnelse, når Aalborg siger, at der uddannes forskere i økonomi. "De studerende mangler ganske enkelt grundlæggende viden om økonomi og statistik".

Professor og institutbestyrer Bengt Åke Lundvall fra Erhvervsstudier ved

AaU mener, at der ligger en genoplussen af klassiske økonomiske metodeslagsmål bag evalueringens resultat. Evalueringen har holdt sig inden for traditionens og mainstream'en rammer. Han siger, at i Aalborg lægger man ikke skjul på at arbejde inden for tre felter, hvoraf det ene – innovationsøkonomi – er hans eget, og "den falder ikke i evaluatorernes smag", som han siger. "Utraditionel eller alternativ forskning undergraver de forudsætninger og trossætninger, som den traditionelle teori hviler på. Det er også karakteristisk, at vi ikke opgiver en problemstilling blot fordi den ikke kan tackles fuldt ud med den snævre økonomis værktøjer".

Evaluatorenes traditionelle tilgange er ikke lette at forene med en utraditionel industriøkonomi. Det traditionelle perspektiv handler om, hvordan man skal organisere økonomien sådan, at man får udnyttet eksisterende ressourcer så effektivt som muligt. Innovationsøkonomien vil finde ud af, hvordan økonomiens opbygning påvirker evnen til at udvikle (og anvende) nye produkter, nye processer og nye organisationsformer – og det handler om at lære. Men det perspektiv har evaluatorerne svært ved at forstå, fordi de går ud fra, at aktørerne har klare alternativer – og at nye alternativer måske ikke har taget så klar en form (endnu), fordi den ikke ser betydningen af at inddrage bredere sociale forhold (institutioner) m.m., forklarer Lundvall.

Lundvall undrer sig også over, at en anden evaluering, som er kørt næsten sideløbende, har givet AaU-økonomi udmærkede karakterer. Det afhænger altså af præmisserne: Der er en skævhed i den landsdækkende evaluering, som må ses nærmere efter i sømmene, før man trækker nogle praktiske konklusioner af evalueringen. "Dette også fordi økonomirapporten fremstiller og bygger sine negative anbefalinger på direkte forkerte karakteristikker af økonomistudiet i Aalborg. Hertil

kommer, at fællesrapporten for organisationen af forskningen i økonomi og politikologi bygger på en uargumenteret stordriftsfilosofi som synes inspireret af det, der er blevet lagt til grund for det stivbenede og centralistiske svenske universitetssystem".

Ikke grundlag for at kritisere kandidatstudierne

Dekan Jørgen Gulddahl Rasmussen er stærkt oprørt over, at evalueringpanelet kritiserer AaU's kandidatuddannelse på trods af, at det ikke indgår i panelets kommissorium og på trods af, at man ikke har indhentet særlige data herom: "Vi ville ikke have indvendinger imod en evaluering af området, vel at mærke under forudsætning af, at den blev lavet på basis af faktuel og passende information. Og det havde i det mindste været anstændigt at informere institutterne om, at nu skulle man evalueres på det område ..."

Han slår også fast, at man ikke vil kritisere for at forsømme mainstream på bekostning af tværvideenskabelighed: "I det første år introducerer vi studenterne til andre samfundsvidenskaber. Vi anser det for en styrke og ser det som en seriøs svaghed i en kandidatuddannelse, hvis dette forsøg på at udvide studentens synsvinkel – som en del af studiet – mangler".

Det er altså en forsknings-evaluering ...

Socialforskningsinstituttets-direktør Jørgen Søndergaard mener til besindelse. Han gør opmærksom på, at der er tale om en evaluering af forskningen på de enkelte universiteter og ikke af uddannelserne, af kandidaternes kvalitet el.lign. Han kan derfor kun delvis forstå indvendingen om, at evalueringen i for lille grad har set på Aalborgs og RUC's tværfaglige præmisser:

"Og skal man vurdere den økonomiske forskning foregår det i nogen grad ud fra mainstream'en. Og der opstår da klart et problem der,

hvor der ikke er en klar disciplinorientering. Det stiller særlige krav til, hvordan man skal gennemføre evalueringer. I 'grænsefladerne' må man give tværfagligheden tid til at arbejde sig ind. Men i det lange løb er det da klart, at de skal leve op til de almindelige kvalitetskriterier for økonomiforskningen".

RUC: Utilstrækkelig øvelse

Også RUC får en ublid medfart i evalueringen: "Ph.D.-uddannelsen tiltrækker studenter som foretrækker alternative tilgange og en høj grad af frihed til at vælge studieplaner. Programmet har lidt struktur og afdelingen kan karakteriseres som metodisk pluralistisk med en afgørende undtagelse: Mainstream økonomi. Det er åbenlyst, at Ph.D.-studerende får utilstrækkelig øvelse i basismetodologien inden for økonomi og økonometri til at kunne leve op til de standarder, der kan kræves af Ph.D.-niveauet".

Der er fare for, at RUC-økonomi (Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi) er isoleret fra de centrale afsæt i international forskning. Det fremgår også tydeligt af publikationslisten, hedder det i Evalueringen af RUC. ■

Forskningsminister Frank Jensen blev cand. oecon. omkring 1980. Det var en økonom-uddannelse, som dog ikke var så ensartet som nu, hvor der er fælles bekendtgørelse for KU, Aarhus, Odense og Aalborg.

AAU'ERE FÅR IKKE JOB I FINANSMINISTERIET

– men det er heller ikke meningen, siger dekan

"AUC-økonomer får ikke job", lød en overskrift i Berlingske (6.9). Journalisten havde spurgt arbejdspladser, hvor der dyrkes 'hårdere' økonomisk teori og modelarbejde, om man her ville ansætte AU-økonomer, hvilket der blev svaret benægtende på. Det konstateres samtidig, at der hverken i Finansministeriet, Økonomiministeriet, Det Økonomiske Råd eller i Nationalbanken er ansat AUC'ere.

"Det er da rigtigt, at kandidaterne ikke ansættes i de 'hårdere' ministerierne og det er heller ikke målsætningen ...", fortæller dekan Gulddahl Rasmussen. AaU's kandidatundersøgelser viser, at der er rela-

tiv lav arbejdsløshed (6 pct.). Den fortæller også, at der er et ret bredt jobspektrum for oecon'erne. 2/3 er ansat i den offentlige sektor, fordelt på 1/3 i stat, kommuner og amter.

Personalechef: De gamle står stærkt i mainstream-økonomien

Socialforskningsinstituttets nye direktør, økonomen Jørgen Søndergaard, er tidl. sekretariatschef i Det Økonomiske Råd. I disse funktioner har han haft et godt overblik over kraven til fx økonomer:

"Hvis ansøgere har gode papirer vil jeg ansætte dem på Socialforskningsinstituttet – uanset hvilket felt de kommer fra: økonomer,

sociologer, politologer. Vi har ingen hvis de er gode vil jeg ansætte dem uanset hvorfra, hvilket felt, økonomer sociologer, politologer, sociologer".

Direktøren vil ikke svare på, om han lige gerne vil ansætte en økonom fra Aalborg som een fra KU: "Spørgsmålet er som at sammenligne Rundetårn med et tordenskrald. Jeg vil bedømme ansøgerens kvalifikationer i hvert enkelt tilfælde i forhold til, hvilke kompetencer, vi har brug for! Og i den forstand findes der da også økonomer fra KU, som jeg ikke vil ansætte ...", siger Søndergaard. ■

jø

MAINSTREAM I TEORIEN FOR FORDEL

FORSKNINGS-EVALUERING

Økonomi
Statskundskab

Visse publiceringsformer begunstiger en bestemt type faglighed, og det bærer den nye økonomievaluering præg af, mener sociolog

"Den måde forskningsevalueringer foregår på, er ret deprimerende. Man burde som et minimum eksplicitere, hvilke standarder, der er vurderingsgrundlaget. Og det gør man ikke i økonomievalueringen", siger sociolog, docent Heine Andersen fra Handelshøjskolen. Han siger, at i modsætning til økonomi- så bruger politologi-evalueringen faktisk ædet skæve som af sæt til overvejelser over fagets grundlag og rammer.

Heine Andersen advarer grundlæggende mod evalueringer, hvor kriterierne herfor ikke fremgår helt klart. Det skal fx fremgå, hvorfor man har valgt at benytte citationsindekser, hvorfor bestemte tidskrifter er særligt prestigefyldte osv. Og det skal fx udtrykkeligt fremgå, hvad der opfattes som "mainstream" inden for et fagområde, og hvorfor denne er lagt til grund for evalueringen.

Der er afgørende forskelle i publiceringsadfærd mellem de danske universiteter, når man ser på antallet af artikler, som er bedømt før trykningen (referee'd). Her viser det sig, at 79 pct. af Århus-økonomernes og 65 af KU-økonomernes har været kvalitetsbedømt på denne måde mens det samme kun gælder 17 pct. af Aalborg-økonomernes og 28 pct. af RUC'ernes. (jf. tab.3.5). Men Heine Andersen påpeger, at det fundamentalt er meget uklart, hvilke kriterier, der er lagt på bedømmelsen.

Værdien af citations-tællinger er tvivlsom, fordi der er store forskelle i citationstradition, forklarer Heine Andersen: "I politologi-evalueringen sammenligner man fx citationstal for professorer ved forskellige institutter i Danmark og Sverige; det gør man desværre helt uden at tage højde for de meget velkendte metodevanskeligheder; som citationstællinger rummer. For blot at nævne noget af det mest elementære: der er tale om meget få personer med forskellige specialer; og noget af det, der er bedst dokumenteret, er, at der er store forskelle i citationsmønstre – ikke bare mellem forskellige fag, omen også mellem forskellige specialer indenfor samme fag"

Fagligheder begunstiges

Heine Andersen har læst økonomi- og statskundskabs-evalueringerne og kalder generelt *økonomievalueringen* for 'meget pæn'. Den går ind på enkelte områder, men lider under stereotype og ureflekterede kvalitetskriterier, mener han.

Heine Andersen mener, at nogle publiceringsformer begunstiger visse videnskabeligheder frem for andre. Og inden for samfundsviden-

skaberne – men også faginternt – er forskel på publiceringsmønstrene: "Nationaløkonomi er fx særpræget ved en stærkt matematiseret kerne med spilteorier mm. Det er teoretisk så det i ret høj grad 'fører sit eget liv', det genererer sine egne problemer og løsningsforslag – i større og mindre grad koblet til anvendelsesorienterede grene i faget. Og det er især den videnstype, der egner sig til tidsskriftpublicering, idet den er frigjort sig fra konkrete sammenhænge og kulturbindinger ...".

Nogen videnskabelighed er mere velegnet til (international) tidsskriftpublicering end anden. De hårde naturvidenskaber er mere velegnede end store dele af samfundsvidenskaberne. Nationaløkonomi eller økonomisk modelbyggeri er mere velegnede end 'bløde' områder som sociologi eller antropologi, som ikke kan udtrykkes så kontant i et matematisk, statistisk eller kvantitativt sprog.

I evalueringen slås fast (s.23), at Økonomisk Institut ved KU har en lang tradition for kvalitetsforskning i mikroøkonomisk teori, i matematisk økonomi og i spilteori (analytisk af fler-persons-afhængig beslutningstagning). Hvad angår økonomometri er såvel KU som Århus førende i Skandinavien.

"I Evalueringen falder det i øjnene, at Aalborg og RUC er aparte og udenfor 'mainstream', men Evalueringsgruppen bruger det ikke som en anledning til at tage en diskussion af tværfaglighed over for traditionel disciplinorientering. Man holder sig inden for en meget traditionel disciplinopfattelse af faget og bruger det som skabelon. Når et evalueringsudvalg får øje på noget, som ikke findes i den traditionelle faglighed bør de selvfølgelig overveje fordele og ulemper ved at organisere sig på den måde".

Han har også bemærket, at rapporten vurderer AU's kandidatuddannelse selv om de faktisk ikke har haft data til at vurdere denne. Baggrundsdata kunne her bl.a. være beskæftigelsesstruktur og -forhold, men de mangler helt.

Publiceringsbesvær er farlig påstand

Socialforskningsdirektør, økonomen Jørgen Søndergaard er ikke enig i publiceringsproblemerne. Han mener, at det er farligt at argumentere med, at der er visse (økonomiske) områder, hvor det er vanskeligt at publicere internationalt: "Påstande om, at forskningsresultater af specifik dansk relevans ikke kan formidles skal tages med et gran salt. Det er da rigtigt, at noget kan

være mere relevant end andet, og det er rigtigt at det kan kræve noget særligt at meritere sig internationalt. Men hvis man har noget interessant komparativt eller metodemæssigt at fortælle, kan det altså lade sig gøre ...", siger SFI-direktøren og tilføjer: "Det er jo omvendt sådan, at nok er 'spilteori' et

mere alment tema, men det er samtidig på mode og de skrappeste studenter kaster sig over det. Det betyder, at det er et frugtbart forskningsfelt. Konkurrencen om at publicere er det større og det er vanskeligere at få ting publiceret gennem referee-systemet ...". ■

jø

"BRUGERE REVSER POLITOLOGER"

– hed det i Forskningsministeriets ugebrev. Virkeligheden havde lidt flere facetter

Den samfundsvidenskabelige forskning har problemer med at nå sine brugere uden for elfenbenstårnet. Fire ud af ti brugere har interesseområder, som bliver forsømt.

Sådan lød Forskningsministeriets hurtige sammenfatning af en såkaldt "brugerundersøgelse", som var lavet af konsulentfirmaet Cowi. I alt 69 ministerier, virksomheder og organisationer har udfyldt undersøgelsens spørgeskema og 40 er person-interviewet.

Nogle brugere vurderer, at forskerne er tilbageholdende med at gøre opmærksom på deres resultater. Forskerne tænker først og fremmest på at formidle til andre forskere, mener brugerne.

Men de samme bruger indrømmer også, at de ikke selv er særligt gode til at gøre opmærksomme på deres behov.

Cowi-undersøgelsen blev allerede under gennemførelsen udsat for kraftig kritik fra institutionerne. Undersøgelsen gør da også selv opmærksom på, at det tilsyneladende er et dilemma for undersøgelsen at skelne mellem begreberne "kvalitet" og "anvendelighed/relevans", når de vurderer forskningen. Der er således en tendens til at anvendelighed for brugere også bliver lig med højere kvalitet – uanset om forskningsmetodologi eller -teori faktisk er på et lavere niveau.

Undersøgelsen giver generelt den økonomiske forskning et bedre skudsmål end den politologiske, når det gælder praktisk anvendelighed. Især ministerier og statsinstitutioner vurderer den økonomiske forskning som meget brugbar, mens politologien kun har "moderat eller begrænset" interesse for dem. Omvendt finder de 4 medvirkende politiske partier ikke overraskende, at politologien er brugbar "i betydeligt omfang".

Ikke spurgt efter job-profilen

Det er en umulighed at lave den slags undersøgelser, lyder kritikken fra professor Svend Hylleberg fra Nationaløkonomi i Aarhus. "Hvordan vil du besvare følgende spørgsmål, hvis du sad ude i en virksomhed: 'Hvornår har du sidst brugt forskningsresultater fra samfundsvidenskaberne?' Det er så ubestemt, at det ikke kan besvares.

Undersøgelsen skulle derimod have undersøgt job-profilen på vores kandidater. Afslætningen, kvaliteten, omdømmet er det helt afgørende kriterium, når aftagerne skal fortælle om brugbarheden. Og vi vil da også gerne vide, hvor vores økonomer får job i dag. Det havde vi kunnet bruge til noget. Men ikke denne undersøgelse ...".

Rapporten har en noget besynderlige anbefalinger for at afhjælpe den manglende kontakt, fx at der skal organiseres debatmøder, hvor forskere og brugere kan udveksle informationer og ideer.

Prof. Svend Hylleberg, Aarhus

På selve evalueringskonferencen blev brugerundersøgelsen fortiet, bortset fra en enkelt kommentar: "Det er forudsigeligt. Brugere vil vel altid spørge efter noget mere anvendelsesorienteret forskning ...", som Styregruppeformand Arne Larsen – der selv havde sat brugerundersøgelsen i gang – noterede. ■

jø

Udlandet er det sådan, at mange ph.d.-programmer nu kræver tre snarere end to semestre til skoling i basisfagene statistik og økonometri. Det betyder i praksis, at mange studenter derfor bruger to og et halvt år i stedet for to år på kursusvirksomhed førend de begynder forskning på deres egentlige projekt. Men den danske struktur er ikke tilpasset disse forhold: Ingen af landets ph.d.-godkendte institutioner tilbyder en systematisk udbud af høj-niveau kurser for studenterne. Deres viden inden for bestemte grene – som de har erhvervet på kandidattrinnet – er utilstrækkelig til at konkurrere internationalt og til at kunne lave fundamentale videnskabelige nye indsatser.

Sådan lyder nogle af bredsiderne i evalueringsrapporten om økonomiforskningen.

Løsninger hedder et moderne integreret ph.d.-curriculum med mere signifikant kursusaktivitet.

“Men der er ikke brug for flere formaliserede kurser. Evalueringspanelet overser, at danske kandidater efter 5 år har haft kurser nok og kan fagets grunddiscipliner i forhold til udenlandske studenter, der kun har 4 års grund-

lag bag sig, før de starter på en ph.d.-uddannelse”, hed det i flere indlæg på evalueringskonferencen.

En universitet med en lille stab og en håndfuld ph.d.-stipendiater kan ikke dække ti eller flere intensive kurser, hedder det. For derfor at skabe effektive rammer om forløbet må der ske en koncentration af alle ph.d.-programmer og grader i de danske institutioner hos de største fakulteter, dvs. ved KU og i Århus.

Evalueringsrapporten nævner selv et forbehold overfor koncentrationen: Der vil være utilstrækkelig diversitet; en mainstram-tilgang vil blive altdominerende på bekostning af alternative og nye tilgange. Imod den fare taler imidlertid, at markeds kræfterne også vil indflyde på ph.d.-markedet – og studenterne vil søge til udlandet, hvis fagene ikke sørger for at holde sig fagligt ajour.

Men de små universiteter er langtfra begejstrede for at få deres muligheder indskrænket. AaU's ph.d.-program er i ikke forskelligt fra de andre universitetes og har ikke en dårligere kvalitet – måske nogle andre kvaliteter – siger man i Aalborg: *“Det er indlysende, at vi ikke kan tilbyde specialisering i mikroøkonomi eller økonometri.*

Derfor gør vi det heller ikke. Hvis kandidater herfra ønsker at komme på et ph.d.-program, som koncentrerer sig om disse felter, anbefaler vi dem at gøre det et andet sted ...”, svarer AaU-dekan Guldahl.

Tidspres

Hvis de økonomiske ph.d.-studenter føler sig (tids-) pressede er der dog også positive sider ved evalueringen. Den konstaterer nemlig, at ph.d.-stipendiaterne i økonomi har for kort tid til at færdiggøre deres studier. Evalueringsgruppen lægger ligefrem op til, at der skal et ekstra år til stipendiaterne:

“Fra regeringens side må det erkendes, at færdiggørelsen af ph.d. realistisk kræver fire års studier og regeringen må så give stipendier for denne periode. Hvis færdiggørelsen af en kandidatgrad stadig er ubetinget ønskeligt, betyder det at den almindelige studiemodel i virkeligheden er 5+4 år i stedet for det nuværende 5+3 år”, hedder det i Evalueringen. Heri ligger der en klar nedgradering af kandidatgraden.

Denne anbefaling er dog noget modsætningsfyldt, idet man senere slår fast, at den bedste generelle

måde at opnå balance mellem bachelor, kandidat- og ph.d.-grader er gennem en 3+2+2 -model. Herved forstås, at man efter bachelortrinnet enten vælger 2 års kandidatstudium eller 4 års ph.d.studium. Dette vil angiveligt gøre det muligt for danske universiteter at skræddersy kurser de 2 år for både kandidat- og ph.d.-studenterne.

Statskundskabs ph.d.'ere

Også statskundskabevalueringen har kritiske ord om ph.d.-strukturen. Arbejdsbyrden er overvældende, og panelet foreslår simpelthen, at undervisningsbyrden (det halve år) reduceres, så der bliver mere tid til kursusvirksomhed. Der synes at være for stor vægt på selve ph.d.-projektet, hvilket bør nedtones til fordel for at større bredde i den formelle uddannelse.

Det anbefales samtidig, at der sker en koncentration ved to eller tre universiteter eller ved en “national forskningskole”, hvor hvert institut bidrager med specialiserede kurser (som i Holland).

Endelig er der en anbefaling af 3+5 års system i stedet for det nuværende 5+3. ■

jo

STATSKUNDSKAB: FOR TÆT PÅ DET POLITISKE SYSTEM

Forskningen har generelt problemer med “anvendelse og relevans”. Statskundskab synes at være ret synlig i den offentlige debat og aktiv i de politik-skabende organer: *“Problemet er ikke at nå ud, fik vi at vide et sted, men at få tid til at bedrive forskning og til at passe ens institut. Hvis der er en fare, kan vi (Evalueringsgruppen, red.) tilføje, er det primært i manglen på kritisk distance til dansk politik – som en følge af at være for tæt på det politiske system”.*

Kritikken rammer i nogen grad plet, mener AKF-direktør Nils Groes, som selv er økonom: *“Vi er et lille land. Så hvis der slås en lille prut på Christiansborg, så ringer journalisterne til nogle forskere. Den mekanisme kan nemt betyde, at forskerne involveres for tæt, og kommer til at mangle distancen”,* siger Groes og fortsætter: “Ikke sådan at forstå, at forskerne mangler moralsk integritet. Mere at nogle flakker afsted i stedet for at bruge tiden på forskning og

studium”. Han vil ikke give eksempler, men omtaler Århus-professor Grønnegaard som *“en der er suverænt god til det hele. Men der er mindre ånder end ham ...”*

Modsetsningsfyldte krav

Statskundskabs-forskningen kritiseres for at være for tæt på det politiske system. Omvendt – og modsætningsfyldt – peger en brugerundersøgelse på, at den samme forskning har problemer med at nå sine brugere uden for elfenbenstårnet. Fire ud af ti brugere har interesseområder, som bliver forsømt. Forskerne er tilbageholdende med at gøre opmærksom på deres resultater. Forskerne tænker først og fremmest på at formidle til andre forskere, mener brugerne

“På den ene side skal forskerne frigøre sig fra den politiske tilknytning. På den anden side skal de forklare mere, gøre deres forskning relevant og forståelig osv. De to ting hænger ikke helt sammen ...”, slutter Groes.

IKKE MERE POLITISK STYRING Gennem PROJEKTPENGE

Evalueringpanelet kan ikke anbefale en stærk politisk styring af forskningen, fx ved at flere penge fordeles gennem projektmidler:

“Tendensen til at koncentrere offentlige projektforskningsmidler på relativt få større projekter kunne indikere en stærk interesse i at prioritere. Mens det kan være frugtbart at koncentrere nogle ressourcer mod umiddelbare samfundsbehov, vil en stærk ekstern administrativ eller politisk styring af forskningen på længere sigt ende med at være kontra-produktiv” (Evalueringen).

Advarslen mod at tro for meget på projekt-penge som

“kick” eller tilskyndelsesmekanisme for forskningen blev understreget af styringsgruppens formand: *“Det er vigtigt, at forskningsverdenen har nogle tilskyndelsesmekanismer, fx i form af kortsigtede projektmidler. Men det er uholdbart, hvis der ikke skabes kontinuitet på nye forskningsfelter gennem langtids-bevillinger”,* sagde Arne Larsen. *“Et videre spørgsmål i den sammenhæng er så, hvordan nye centre skal etableres. Skal det være inden for de etablerede institutter eller skal det være ‘med mure’ ...”.*

KONTROVERSIELLE FORSKNINGSRISULTATER

Hvordan er det at offentliggøre forskningsresultater, som er kontroversielle – også blandt andre forskere

“Jeg bliver da tit spurgt: ‘hvordan kan du referere undersøgelse og beskrive nogle forhold uden at blande dine egne synspunkter ind i det?’.

Hertil svarer jeg: Det er ikke min opgave at fortolke resultaterne, og drage de politiske slutninger. Det er din. Jeg beskriver bare ...”

Sådan siger kultursociologen Eyvind Vesselbo, som til dagligt arbejder i sektorforskningen på Danmarks Statistik.

Vesselbo er måske mest kendt for ved flere lejligheder at have været i centrum i flygtninge- og indvandrerdebatten. Nogle har beskyldt ham for at politisere forskningen. Det skete senest i 1993, da han hævdede, at flygtningefamilier med flere børn kunne hæve en bistandshjælp på 14.-17.000 kr om måneden, og at der var en del tilfælde af den slags. Flygtninge – men også arbejdsløse danskere med samme familieforsørgelse – hang hermed fast i bistandssystemet, fordi det simpelthen ville være svært for dem at leve for en almindelig arbejds løn, hvis faderen eller moderen kom ud på arbejdsmarkedet.

Flygtninge og indvandrere

“I dag er det jo bekræftet, at mine tal var rigtige. Det som dengang skabte så megen blæst var, at socialminister Karen Jespersen nægtede, at det kunne være sandt. Det overraskede mig, for jeg referede i mine egne øjne bare facts. Hun kunne jo bare have læst bistandsloven ...”, siger han og fortæller samtidig – ikke uden en vis triumf – at det er nogle af de ting, som samme socialminister nu vil have ændret i bistandsloven.

Vesselbos undersøgelse af bistandshjælpens størrelse var ikke en del af hans arbejde på Danmarks Statistik. Her arbejder han med miljøregistrering. Indvandrerundersøgelsen udsprang af, at han for 1993 havde lavet en undersøgelse for Undervisningsministeriet om to sprogede elever, og i forbindelse hermed var han af mange socialrådgivere gjort opmærksom på problemet med bistandshjælpen. På egen foranledning og for egen reg-

ning havde han lavet undersøgelsen ved at interviewe 25-30 sagsbehandlere i kommuner. De kom med hundreder af eksempler på flygtningefamilier, som hævdede bistandshjælp på 14.-17.000 kr. om måneden. Og det var offentliggørelsen af disse tal, som skabte så megen røre – også blandt andre forskere.

Uetisk – politisk – omgang med forskningsresultater

I tilfældet med bistandshjælpen blev kultursociologen stærkt kritiseret af forskere og indvandrerpolitikere for at have fremlagt konklusioner om bistandshjælp til flygtninge uden dokumentation. Han fremlagde delresultater af en privat undersøgelse, som han havde lavet før han offentlig-

danske familier får samme behandling”, siger Vesselbo.

“Mange af politikerne, som er ansvarlige for bistandshjælpen og det sociale system, ønskede heller ikke at området belyses korrekt. Så afsløres det jo, at deres politik er mislykket. Jeg mener: Karen Jespersens reaktion skabte konflikten. Hun kunne jo bare have sagt, at det er rigtigt, hvad manden siger ...”

Tabuer i forskningen – og ukritiske indvandrerforskere

Kultursociologen kan godt se, at en forskers integritet kan beklages, hvis han samtidig er politisk aktiv i offentligheden. Efter en lang tænkepause siger han:

“Det er en balancegang, for hverken forskeren eller institutionen skal kunne mistænkeliggøres for at have særinteresser i nogle bestemte forskningsresultater. På Danmarks Statistik arbejder jeg med miljøstatistik, og det forhindrer mig jo ikke i at indgå i minoritetspolitikken. Men jeg kan da også gå ind med debatoplæg om miljøspørgsmål. Jeg har da selv debatteret med miljøminister Marianne Jelved om de grønne afgifter, som jeg mener bliver misbrugt, fordi de ikke går til miljøet. Her var Jelved helt fin, fordi hun svarede offentligt på mit seriøse indlæg i debatten”, siger han.

“Jeg vil ikke sige, at der er forsknings-temaer, som er tabubelagte. Men der er resultater, som man ikke gerne ser offentliggjort og diskuteret ...”, siger Vesselbo om flygtninge- og indvandrerforskningen. Han ser den kollegiale kritik mod den tidlige offentliggørelse af forskningsresultaterne som et udtryk for en **repressiv tolerance**, hvor man ikke må offentliggøre undersøgelser, som kan være med til at skabe uvilje mod flygtninge. “Når jeg faktisk havde en undersøgelse, som viste disse skævheder i bistandsloven, så skulle de selvfølgelig offentliggøres! Jeg vil ikke lave selvrensensur af et misforståede hensyn til flygtninge og indvandrere. Der fin-

des jo både svage og stærke indvandrere – ligesom der findes svage og stærke danskere”.

Efter Vesselbos mening er der nogle minoritetsforskere, som tager misforståede hensyn til deres forskningsemne. De er så forudindtagede over for deres emne, at det forhindrer dem i at behandle emnet objektivt. De “undskylder” minoritetsgrupperne; de er bange for at tage forskningsemner op, som kan føre til resultater, som fremstiller grupperne i et uheldigt lys. I den aktuelle debat om kriminalitetsproblemer blandt 2. generationsindvandrere er der således tale om et stort problem, som man allerede har kendt i mange år i udlandet. Men det hjælper ikke at undlade at tage det op, mener Vesselbo.

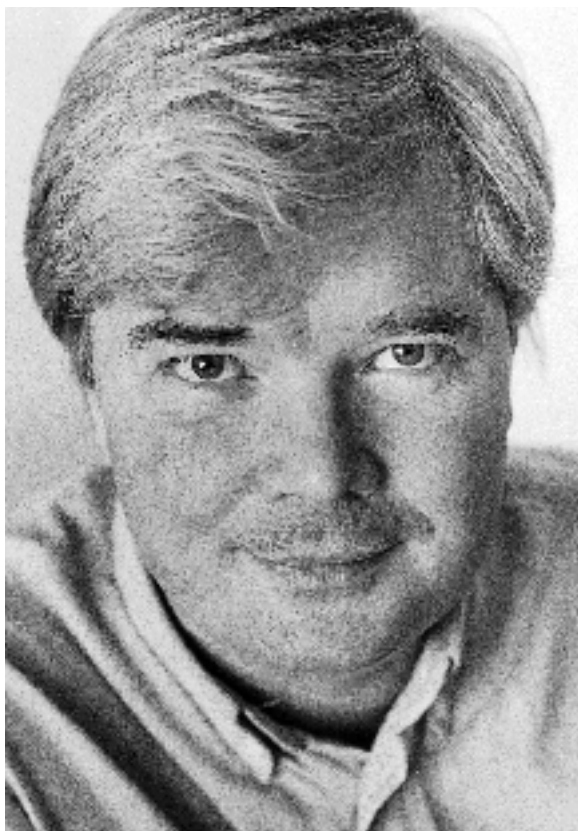
“Jeg er da ikke uenig i, at man skal gøre det så godt som muligt for flygtninge, men der er flere måder at gøre det på. At understyke en virkelighed er at gøre flygtningene en bjørnetjeneste, for det er bare med til at fastholde dem som en isoleret gruppe”, mener kultursociologen.

Forsker og politisk engageret

Han oplever ikke sine egne forskningsresultater som særligt kontroversielle, men har da oplevet nogle ubehagelige reaktioner. Andre minoritetsforskere har ikke den store lyst til at debattere med ham: “Og det er da aldrig rart, hvis nogle skriver eller siger noget dårligt om een. Det er da også ubehageligt, når nogle over for mig eller familien stiller spørgsmål ved min humanisme”.

Vesselbo sad i 1986-90 i Gentofte Kommunalbestyrelse for Socialdemokratiet, men han meldte sig ud, fordi partiet er med til at føre en udgiftspolitik, så der i sidste ende ikke er penge til at støtte de virkeligt svage, siger han. Først vil han ikke svare på, om han har meldt sig ind i et andet parti: “... der er jo aldrig nogen, som spørger andre (minoritets-) forskere, hvilket parti de er medlem af ...”, Bagefter indrømmer han uden videre, at han nu er medlem af Venstre.

“Det er imod demokratiets ånd, hvis du ikke kan være forsker og samtidig politisk engageret – medlem af et politisk parti. Det er jo ikke muligt at lave vandtætte skodder mellem sin personlighed / holdninger og så ens forskning. Forskellen er, at man som forsker har lært nogle metoder og en etisk korrekt fremgangsmåde, når man indsamler viden og når man beskriver den. I politik kommer man med sin fortolkning og sin uforbeholdne mening ...” ■ jØ

Seniorforsker Eyvind Vesselbo

liggjorde hele undersøgelsen og det var forskningsmæssigt kritisabelt, mente kritikerne. Sagen nåede dengang så vidt, at der blev spurgt om offentliggørelsen ikke var en sag om uredelighed, men Vesselbo har nu aldrig hørt noget fra den kant.

“At der kom så megen blæst dengang skyldes også, at der blev slået storalarm, fordi det handlede om flygtninge. Sagen blev i pressen fremstillet som om flygtninge fik positiv særbehandling. Det blev til en konflikt mellem flygtninge og danskere. Det var det ikke, for børnerige

De fleste afviser afviser refleksemæssigt forestillingen om, at videnskaben er ved at nærme sig enden, for vi bliver oversvømmet af fremskridt; hvert år får vi mindre og hurtigere computere, mere strømledede biler, flere tv-kanaler, osv. Så hvordan kan videnskaben være ved at nærme sig sin kulmination, når vi endnu ikke har opfundet rumskibe, der kan bevæge sig ved warp-hastighed?

Men videnskaben selv bidrager til at udbrede disse fiktioner

Af videnskabsjournalist
John Horgan

Det er vanskelige tider for sandhedssøgende; videnskabsfolk føler sig i stigende grad under belejring af teknofober, dyrvænsaktivister, postmoderne filosoffer og – hvad der er væsentligst – gnieragtige og uvidende politikere. Efter årtiers forbløffende vækst er bevillingerne til grundforskningen nu begyndt at falde i Storbritannien, USA og andre industrialiserede lande.

Derudover betyder den videnskabelige udvikling, at videnskaben selv i takt hermed påtvinger sig begrænsninger. Einsteins specielle relativitetsteori udelukker transport af legemer – eller information – ved lyshastighed. Kvantemekanikken dikterer, at vores viden om mikrouniverset altid vil være lidt sløret. Kaosteorien bekræfter, at mange fænomener også uden ubestemthedsrelationen ville være umulige at forudsige, idet meget små påvirkninger kan få enorme konsekvenser. Evolutionsbiologien bliver ved med at minde os om, at vi er dyr, der ved naturlig udvælgelse er konstrueret for at yngle snarere end for at opdage dybe sandheder.

Alle disse begrænsninger gør, at søgen efter sandheden i årene fremover vil blive vanskeliggjort. Men efter min mening er det videnskabens egne landvindinger, der udgør den største trussel mod den i fremtiden. For at forstå, hvad jeg mener, skal man huske på, hvor meget videnskaben allerede har opnået. Forskere har skabt en slags landkort over den fysiske virkelighed, der strækker sig fra quarkernes og elektronernes mikrounivers til planeternes, stjernernes og galaksernes makrounivers. Fysikere har påvist, at alt stof styres af nogle ganske få kræfter, nemlig gravitation, elektromagnetisme og de stærke og svage kernekrafter.

Derudover har videnskabsfolk strikket deres viden sammen til en imponerende, om end ikke særlig detaljeret, beretning om, hvordan vi blev til. Universets eksplosive tilblivelse fandt sted for henved 15 milliarder år siden (plus/minus 5 milliarder år), og det – universet – bliver ved med at ekspandere. For omkring 4,5 milliarder år siden trak resterne af en eksploderende stjerne – en supernova – sig sammen og

blev til vores solsystem. På et tidspunkt indenfor de efterfølgende få hundrede millioner år opstod der på jorden – af grunde, som vi måske aldrig kommer til at kende – nogle encellede mikrober, der bar på det sindrige molekyle kaldet DNA. Disse mikrober – i virkeligheden stort ikke andet end urenheder – diversificerede ved hjælp af naturlig udvælgelse og mendeliensk genetik og blev til en imponerende række mere komplekse væsener, heriblandt homo sapiens.

Jeg skyder på, at denne grundlæggende beretning, denne moderne skabelsesmyte, som videnskabsfolk har konstrueret ud fra deres viden, om tusinde år vil forekomme lige så sandsynlig som den gør idag. Hvorfor? Jo, fordi den er sandfærdig. Desuden er det i betragtning af de fysiske, kognitive, sociale og økonomiske begrænsninger på forskningen fremover usandsynligt, at videnskaben kan bidrage med væsentlige tilføjelser til den viden, som den allerede har genereret. Ved videnskab mener jeg ikke anvendt videnskab, men videnskab som den tager sig ud i sin reneste og prægtigste form, nemlig menneskets urgamle bestræbelse på at forstå universet og sin egen rolle deri. Det kan meget vel være sådan, at forskningen aldrig mere vil kaste de store åbenbaringer af sig, men kun en gradvis aftagende udbytte.

Det store flertal af videnskabsfolk er tilfredse med at føje detaljer til de store paradigmer, der blev opstillet af deres forgængere. De forsøger at vise, hvordan en ny superleder, der fungerer ved høje temperaturer, kan forstås ud fra kvanteteorien, eller hvordan en mutation i en bestemt DNA-tråd udløser brystkræft. Nogle videnskabsfolk er imidlertid alt for ambitiøse til, at de vil nøjes med at gøre rent efter pionererne. Disse stræbere vil overskride den overførte visdom, de vil skabe erkendelsesmæssige revolutioner analoge med dem, der blev udløst af Darwins evolutionsteori eller kvantemekanikken.

For størstepartens vedkommende har disse ambitiøse typer kun en valgmulighed: at drive forskning på en spekulativ, non-empirisk måde, som jeg kalder ironisk forskning. Iro-

nisk forskning ligner litteraturkritik eller filosofi eller teologi, idet man fremlægger synspunkter, meninger, som i bedste fald er "interessante" og kan give anledning til kommentarer. Men ironisk forskning samler sig ikke om sandheden; ulig atomer og naturlig udvælgelse og universets kendsgerninger, lader den ironiske forsknings postuler sig aldrig bevise ved observation og forsøg.

Den mest iøjnefaldende kilde til ironisk forskning i dette århundrede er socialvidenskaben, som har givet os sådanne vidunderligt provokerende paradigmer som f.eks. den freudianske psykoanalyse, marxisme og strukturalisme. Den ansete antropolog Clifford Geertz fra Institute for Advanced Study ved Princeton, USA, har antydnet, at socialvidenskab er og bliver mere beslægtet med litteratur end med de hårde videnskaber som f.eks. kemi eller fysik. Heri er jeg enig.

Men ironiske hypoteser er også dukket op indenfor de såkaldte 'hårde' videnskaber. Et påfaldende eksemplar af slagen er superstrengteorien, som nu i mere end ti år har været den mest oplagte kandidat til en forenet fysisk teori. Idet den ofte kaldes for en "teori for alt", postuleres det, at alt stof og al energi i universet – endogså rum og tid – stammer fra uendelig små, strenglignende partikler, der vrider sig i et hyperrum bestående af ti (eller flere) dimensioner.

Desværre er det mikrounivers, som superstrengene bebor, fuldstændig utilgængeligt for menneskelige forskere. En superstreng er angiveligt så lille i forhold til en proton, som en proton er i forhold til solsystemet. At undersøge dette univers direkte ville kræve en accelerators med et omfang på 1000 lysår. (Hele solsystemet er kun et lysår i omfang.) Dette problem ansprogede nobelpristager Sheldon Glashow fra Harvard universitet til at sammenligne superstrengteoretikere med middelalderlige teologer.

Andre ironiske teorier har også floreret. Kosmologer som f.eks. Andrei Linde fra universitetet i Stanford, USA, har spekuleret, at vores kosmos blot er et blandt et uendeligt antal universer, hvoraf nogle måske styres af fysiske love helt anderledes end vores egne. Biologien har skænket os James Lovelocks poetiske Gaia-hypotese, som skildrer biosfæren som en selvperpetuerende organisme, samt en teori fremsat af Brian Goodwin fra Bent Universitet gående ud på, at evolution primært har sin oprindelse i de mystiske kompleksitetens love (eng. laws of complexity) snarere end i naturlig udvælgelse. Visse optimister argumenterer, at samtlige disse upåviselige teorier er tegn på videnskabens vitalitet og grænseløse muligheder. Jeg betragter dem

derimod som tegn på videnskabens desperation og uheldbrede sygdom.

De fleste mennesker, jeg har talt med – uanset om de har været videnskabsfolk eller ej – afviser reflektionsmæssigt forestillingen om, at videnskaben er ved at nærme sig enden. Det er let at forstå hvorfor. Vi bliver oversvømmet af fremskridt; hvert år får vi mindre og hurtigere computere, mere strømlinede biler, flere tv-kanaler, osv. Vores syn på fremtiden bliver også fordrejet af, hvad jeg kalder Star Trek-faktoren: Hvordan kan videnskaben være ved at nærme sig sin kulmination, når vi endnu ikke har opfundet rumskibe, der kan bevæge sig ved warp-hastighed? Eller når vi endnu ikke har tilgængelige kræfter – ved hjælp af såvel gensplejsning som elektroniske proteser – som cyberpunk-fiktionen beskriver?

Videnskaben selv bidrager til at udbrede disse fiktioner. Således kan man finde behandlinger af tidsrejser, telekinetisk transport og parallelle universer i ansete, peeranmeldte tidsskrifter for fysik. Og mindst en nobelpristager i fysik, Brian Josephson fra University of Cambridge, har erklæret, at fysik aldrig nogensinde kan være fuldstændig, medmindre den kan redegøre for ekstrastorisk perception og telekinese.

Anvendt videnskab vil man godt nok fortsætte med længe endnu. Forskere kan blive ved med at udvikle alsidige nye materialer, hurtigere og mere sofistikerede computere, gensplejsningsteknikker, der kan gøre os sundere, stærkere, mere levedygtige, måske endda fusionsreaktorer, som kan forsyne os med billig energi med få miljømæssige bivirkninger.

Spørgsmålet er bare, om sådanne fremskridt indenfor anvendt videnskab vil føre "overraskelser" med sig i form af revolutionerende ændringer af vores grundviden? Vil de kunne tvinge forskere til at revidere det landkort, som de har tegnet over universet, eller den beretning, de har konstrueret om universets opståen og historie? Formodentlig ikke. Anvendt videnskab i dette århundrede har haft tendens til at bekræfte snarere end at udfordre de herskende teoretiske paradigmer. Lasere og transistorer bekræfter således kvantemekanikkens gennemslagskraft, ligesom gensplejsning forstærker troen på den DNA-baserede evolutionsmodel.

Langt den mest udbredte indvending mod min "slut-med-videnskab"-udredning – om det så er en nobelpristager, jeg taler med, eller det er min tandlæge – består i en eller anden variant af "Det mente man også for 100 år siden". Implicit i denne respons er følgende argument: ved

slutningen af det 19. århundrede, var fysikere tilbøjelige til at mene, at de nu vidste alt. Men så opdagede Einstein og andre fysikere relativitet og kvantemekanik, hvilket åbnede helt nye områder indenfor moderne fysik og andre videnskabsgrene. Morale? At den, som spår, at videnskaben nærmer sig slutningen, viser sig uvægerligt at være lige så kortsynet som 1800-tallets fysikere var det. En anekdote med et lignende budskab påstår, at en direktør ved det amerikanske patentvæsen i 1800-tallet sagde sin stilling op, fordi han mente, at nu måtte alting da være blevet opfundet.

Først og fremmest er begge disse historier tvivlsomme. Der har aldrig været nogen direktør ved det amerikanske patentvæsen, der har sagt op, fordi han mente, at alting var blevet opfundet. Og ved slutningen af det 19. århundrede var fysikere optaget af at diskutere så dybe spørgsmål som f.eks. hvorvidt atomer rent faktisk eksisterer.

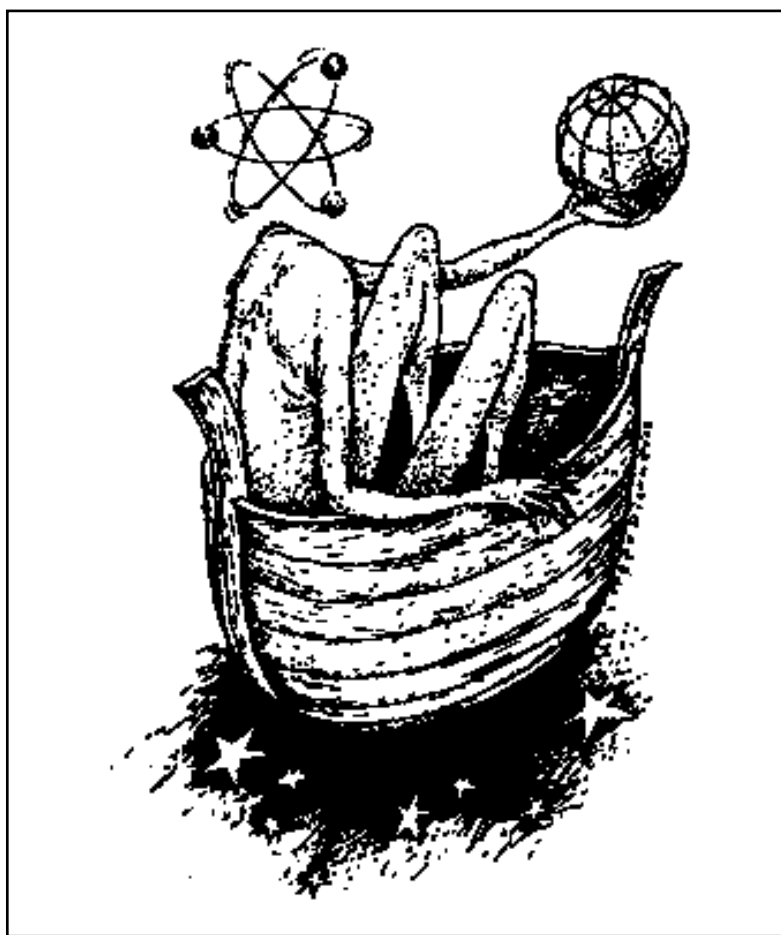
Derudover er den induktive logik, der ligger bag argumentet om, at "sådan mente man også ved slutningen af forrige århundrede", i grunden fejlbehæftet. Denne logik siger, at da forskningen har gjort så hurtige fremskridt i løbet af de sidste godt og vel hundrede år, kan og vil den fortsætte i samme spor fremover, muligvis i al evighed. Set fra en historisk synsvinkel synes den moderne tidsalder med sin videnskabelige og teknologiske udvikling imidlertid ikke at være nogen permanent egenskab ved virkeligheden, men snarere en vildfarelse, et lykketræf, et produkt af en enestående konvergens af økonomiske, politiske og intellektuelle faktorer.

Samfundet er efterhånden blevet mere følsomt overfor videnskabens og teknologiens negative konsekvenser – f.eks. forurening (herunder atomforurening), masseødelæggelsesvåben, osv. En sådan desillusion, hvad angår videnskaben, var forudset af Oswald Spengler, en tysk skolelærer, der blev den første store skikkelse, der profeterede om videnskabens endeligt. I sit murstensværk fra 1918, *The Decline of the West*, argumenterede Spengler for, at videnskaben udvikler sig cyklisk, således at "romantiske" perioder kendetegnet ved udforskning af naturen og udvikling af nye teorier afløses af perioder med konsolidering, hvor videnskabelig erkendelse forbenes.

Spengler erklærede, at i og med, at forskere bliver mere arrogante og mindre overbærende over for andre trossystemer – navnlig de religiøse – så vil samfundet gøre oprør mod videnskaben og i stedet omfavne religiøs fundamentalisme og andre irrationelle trossystemer. Han spæde, at videnskabens fald og irrationalitetens genopståen ville begynde ved slutningen af dette årtusinde. Spenglers analyse var imidlertid nærmest for optimistisk. Hans cykliske model antyder, at videnskaben en skønne dag måske vil genopstå for derefter at gennemgå en ny periode med nye opdagelser. Imidlertid er viden-

eller bare et lykketræf? Hvad går den menneskelige natur ud på?

Det er den slags spørgsmål, der ikke er til at svare på, som giver anledning til superstrengteorien, Gaia, freudiansk psykoanalyse og andre ironiske teorier. Jeg ønsker ikke at antyde, at ironisk videnskab ingen værdi har, tværtimod. Som Ludwig Wittgenstein engang skrev: "Det er ikke, hvordan verden er, der er det mystiske, men at den er." Wittgenstein erkendte, at den højeste bevidsthedstilstand består i ren undren. Når den er bedst, indgyder ironisk videnskab – ligesom stor litteratur, kunst eller filosofi – os tvil

skab ikke cyklisk, men lineær; grundstoffernes periodiske system, universets udvidelse og DNAæs struktur kan jo kun opdages een gang.

Moderne videnskab, så langt som den nu er nået, har efterladt mange dybe spørgsmål ubesvarede. Men tager man højde for vores egne menneskelige begrænsninger, er spørgsmålene som regel af den slags, som sikkert aldrig ville kunne besvares definitivt. Hvordan blev universet egentlig til, sådan helt præcist? Er det muligt, at vores univers blot er et blandt et uendeligt antal universer? Består quarker og elektroner af endnu mindre partikler ad infinitum? Var livets oprindelse og tilblivelsen af væsener intelligente nok til at skabe videnskab uundgåeligt

eller ærefrygt fremfor vished; den fastholder vores forbløffelse over for universets mysterium; den sikrer, at vi aldrig kommer til at tro, vi har opdaget en virkelig "teori for alt", en sandhed så stærk, at den slukker vores undren for bestandig. ■

John Horgan er senior writer ved Scientific American. Ovenstående er et bearbejdet uddrag af hans bog The End of Science: Facing the Limits of Knowledge in the Twilight of the Scientific Age, netop udgivet i USA (forlag: Addison-Wesley).

Horgan, John: THE END OF SCIENCE oversat ved Martin Aitken fra THES: 02-08-1996

VALG I DM

I Dansk Magisterforening står valget til formand og hovedbestyrelse for døren. I alt syv lister stiller denne gang op til valget. Mens lærere og undervisere på universiteterne ved sidste valg næsten kun var at finde på Universitetslærerlisten er det nye denne gang, at der blandt Fagforeningslistens kandidater er undervisere og forskere fra både KU, AaU, RUC og Danmarks Lærerhøjskole. Blandt stillerne for Fagforeningslisten finder man yderligere anbefalere fra universitetsbiblioteker og med en pæn spredning på de forskellige fag og hovedområder. Derimod finder man hverken rektorer, prorektorer eller andre chefer som stillere for Fagforeningslisten.

Uenigheden mellem Universitetslærerafdelingens bestyrelsesflertal og Fagforeningslisten står ikke så meget om de erklærede mål. Begge lister arbejder for lige løn for lige arbejde, begrænsning af overarbejde og bedre forskningsvilkår. Forskellen markerer sig snarere i udmøntningen af de langsigtede krav og hvilken slags fagforening DM skal være.

Fagforeningslisten markerer sig i sit grundlag ved en noget klarere politik overfor de midlertidigt ansatte forskere og deltidsansatte universitetslærere, som er de mest udsatte grupper på universiteterne. Ligesom Universitetslærerlisten vil man arbejde for bedre forhold for de deltidsansatte, men deltidslærerne skal ikke ofres for at sikre de fastansattes tryghed. Fagforeningslisten arbejder på, at ph.d.-studerende skal have en lønarbejderstatus.

Modsat Universitetslærerlisten finder Fagforeningslisten, at der især er behov for at fremme foreningens helhedsinteresser ved dette HB-valg. Det betyder mere konkret, at mens Universitetslærerlisten arbejder for større autonomi til DM's afdelinger, ønsker Fagforeningslisten at styrke båndene til andre afdelinger i DM og at samarbejdet med andre AC-organisationer skal vokse frem gennem samarbejdet på grundplan. For Fagforeningslisten er valget ikke kun et valg for at fremme løn, ansættelsesbetingelser og efteruddannelse. Det drejer sig om politik og DM må ikke yderligere blive en slagmark, hvor afdelingerne i HB slås for størst mulig indflydelse.

Tværtimod står en realisering af foreningens fælles mærkesager som aktiv ligestillingspolitik, en grøn beskæftigelsespolitik og et forsvar for den offentlige sektor højt på Fagforeningslistens ønskeliste. Mens Universitetslærerlisten advarer mod at gå ud i den offentlige debat om mere visionære målsætninger lægger Fagforeningslisten op til, at DM fortsat skal søge at markere sig i den offentlige debat.

“POLITISK COMMON SENSE”: EN BEDØMMELSE ER EN VÆRDIDOM

I UNIVERSITETSLÆREREN nr. 97 bragtes en artikel “Objektive bedømmelser er ...” om den sag hvor en vragede ansøger til en stilling har klaget fordi en passus i bedømmelsesudvalgets indstilling efter klagerens mening ikke er udformet i en passende objektiv form – som det kræves i ansættelsesbekendtgørelsen. Den passus, som det drejer sig om lyder således: “Værket styrker tiltroen til NN’s skriveevne og hans politiske common sense”. Om Ombudsmandens svar står der UNIVERSITETSLÆREREN dernæst følgende:

“Ombudsmanden giver således heller ikke svar på det principielle spørgsmål: om universitetslov og ansættelsesbekendtgørelse giver universiteterne så stor frihed i faglige spørgsmål og vurderinger, at den enkelte (ansøger) i praksis er retsløs?”.

Jeg synes at det er godt at UNIVERSITETSLÆREREN har prøvet at få opklaret hvad “en passende objektiv form” betyder, men efter min mening er UNIVERSITETSLÆRERENS ordvalg i slutningen mildest talt upassende og helt ved siden af hvad der er ret og rimeligt i denne sag.

En indstilling fra et bedømmelsesudvalg skal først og fremmest angive “dels om de enkelte ansøgere anses for kvalificerede til den opslåede stilling, dels hvem der blandt flere kvalificerede bør ansættes i stillingen” (par. 8). En bedømmelse er en vurdering af ansøgernes kvalifikationer, og bedømmelsen skal munde ud i en værdidom af typen: NN er kvalificeret til stillingen, eller NN er ikke kvalificeret til stillingen, og at typen: NN er mere kvalificeret end MM, NN har ikke demonstreret mere indsigt, større overblik, mere overbevisende resultater, bedre skrevne afhandlinger end MM osv. En indstilling der ikke indeholder disse værdidomme, vil ikke blive accepteret af dekan og fakultetsråd, for så giver den ikke grundlag for en beslutning. Dette har intet at gøre med “så stor frihed i faglige spørgsmål og vurderinger, at den enkelte (ansøger) i praksis er retsløs? Det er det der er me-

ningen med en bedømmelse.

Dernæst kommer der i bekendtgørelsen nogle regler om *bedømmelsens form*: “Bedømmelsen af, om en ansøger kan anses for kvalificeret til den ledige stilling, skal begrundes” (par. 9). Bedømmelsesudvalgets indstilling skal være affattet i en passende objektiv form og skal udgøre et tilfredsstillende beslutningsgrundlag” (par. 11).

Det er ganske klart, t en indstilling skal være begrundet. Men det er uklart hvad det vil sige at den skal være affattet i en passende objektiv form, for normalt betyder objektiv “ikke-vurderende”. Og en ikke-vurderende vurdering er en selvmodsigelse. I par. 11 kan objektiv derfor kun betyde: saglig, velbegrundet, som erkendes af alle, uafhængigt af subjektive sympatier og antipatier osv.

Det har altså intet at gøre med om den vragede ansøger vil bryde sig om at have det stående i en stillingsbedømmelse eller ej, og det har intet at gøre med ansøgerens retsstilling. Det har noget at gøre med hvad beslutningstagerne har brug for når de skal tage beslutning. Og både medlemmerne af bedømmelsesudvalg og beslutningstagerne er faktisk medlemmer af Magisterforeningen og deres interesser bør i også tilgodes.

Og så på eksemplet: “Værket styrker tiltroen til NN’s skriveevne og hans *politiske common sense*”. Der er intet usagligt og ingen subjektive sympatier eller antipatier i denne formulering. Der mangler begrundelser, men de har vel stået før den anførte sætning. Den er antagelig en del af en delkonklusion.

Man lægger mærke til at det faktisk er formuleret som en positiv omtale; hvis der havde stået det modsatte, ville det have været en negativ omtale: Værket styrker hverken tiltroen til NN’s skriveevne eller hans politiske common sense. Og det er svært at mene at skriveevne og politisk common sense ikke er rimelige standarder at kræve af en ansøger til en stilling i det 20. århundredes politiske historie i Danmark.

SVAR:

Det er sørgeligt, at Tue Magnussen ønsker at føre splittelsespolitik i UNIVERSITETSLÆRERENS spalter. Og det er ekstra sørgeligt, at han gør det med urigtige oplysninger.

Det er urigtigt, når han antyder, at Universitetslærerlisten ikke bækker op om at forbedre vilkårene for de deltidsansatte og tidsbegrænsede ansatte forskere. Tværtimod er det bl.a. på Universitetslærerafdelingens initiativ, at DM’s formand Per Clausen – som har en væsentlig del af sit bagland i Fagforeningslisten – har

Politisk common sense kan jo nemlig ikke have med ansøgerens politiske holdning at gøre.

Når den vragede ansøger føler sig stødt, er det jo ikke over formuleringen, men – må man antage – udelukkende over at der ikke står, at han er grundig, har stor viden, har nået betydningsfulde og overbevisende resultater. Men hvis det ikke står der, er det nok fordi bedømmelsesudvalget ikke mener det. Og det kan være en temmelig negativ vurdering af ansøgeren, men helt oplagt formuleret på en venlig og hensyntagende måde, så ansøgeren ikke skulle føle sig fornærmet.

Beslutningstagerne, som indstillingerne skrives for, har sikkert ved formuleringen “Værket styrker ...” forstået noget i retning af, at NN ikke er grundig, ikke har stor viden ikke har nået betydningsfulde eller overbevisende resultater. Og det forstår de ud fra den uskrevne regel for al kommunikation at afsenderen (bedømmelsesudvalget) for at være relevant formulerer sig så stærkt som muligt uden at det bliver usandt. Når man dertil lægger den uskrevne regel at man ikke skriver noget lodret negativt om nogen ansøger (bl.a. på grund af par. 11) får man den konvention i indstillinger at positive bedømmelser om noget mindre væsentligt ofte betyder at der ikke kan siges noget positivt om det mere væsentlige. Formuleringen er altså antagelig blevet lavet for ikke at fornærme ansøgeren. Jeg skal måske til sidst sige at jeg intet kender til den konkrete sag, og ikke har set andet af indstillingen end den citerede linje. Det er den jeg diskuterer.

Jeg synes det er helt ude af common sense, når Magisterforeningen har lavet en sag på så svagt et grundlag. Vi vil gerne vide hvad en passende objektiv form betyder, en vælg dog et eksempel der er problematisk. Dette er klokkeklart en udmærket og søber formulering i en passende objektiv form. Og det er det Ombudsmanden prøver at sige.

*Professor Ole Togeby,
Nordisk Institut, Aarhus.*

Når det gælder formandsvalget er der i højere grad fodslag i universitetsverdenen. I lighed med kandidater fra Universitetslærerlisten anbefaler Fagforeningslisten at bakke op bag Per Clausens genvalg som formand. han har selv en baggrund som undervisningsassistent ved AaU.

*Tue Magnussen,
TR og RUC-medlem af
Universitetslærerafdelingens
bestyrelse*

ANBEFALING:

Stem til valg i DM – og stem efter universitetslæreres interesser

DM's Universitetslærerafdelings bestyrelse opfordrer alle medlemmer til at stemme ved valget til hovedbestyrelsen og til formandsvalget. Stemmesedler udsendes tirsdag d. 22. oktober med valgmateriale, og du anmodes om hurtigst muligt herefter at stemme.

- Vi opfordrer til, at der stemmes på en af de opstillede universitetslister.

- Og vi anbefaler, at der stemmes på Per Clausen som formand.

For os – der sidder i universitetslærernes afdelingsbestyrelse – er det vigtigt, at så mange som muligt stemmer på en universitetsliste, idet du herved er med til at støtte vores indflydelse i foreningen og

dermed forbedrer vores muligheder for at føre universitetslærerpolitik. Ved sidste valg manglede vi kun 22 stemmer i at få valgt 3 – i stedet for 2 – til hovedbestyrelsen. Det skulle meget gerne lykkes denne gang.

Der vil i forbindelse med valget blive udsendt yderligere informationsmateriale om, hvordan vi vil arbejde for en forbedring af universitetslærernes forhold, og du kan evt. rekvirere afdelingsbestyrelsens arbejdsprogram. ■

ULAB,
Universitetslærerafdelingens
Bestyrelse

PSYKOLOGI: LÆRER- RESSOURCER

I artiklen "Udhængning af lærere ..." i UNIVERSITETSLÆREREN nr. 97 er undertegnede blevet citeret for følgende udsagn: "Og når man så med forventning ser frem til at komme på overbygningen – hvor 80 pct. af lærerressourcerne er – så viser det sig ...". Jeg skal hermed understrege, at dette tal – 80 pct. – er forkert. Jeg beklager selvfølgelig fejlen, men gør i øvrigt opmærksom på, at citatet er taget ud af en større helhed i et telefon-interview. Iøvrigt vil jeg gerne påpege, at det nævnte citat indholdsmæssigt ikke drejer sig om fordeling af ressourcer, men om tilfredsheden eller manglen på samme ved at studere på overbygningen på psykologistudiet ved KU.

Psykologistuderende
Christian Harpelund

selv, som fører DM's faglige politik på universitetsområdet.

Det er derimod igen urigtigt, når det antydes, at Universitetslærerafdelingen ikke støtter et samarbejde "fra grunden af", men det er for os en klar forudsætning, at det sker med en base i arbejdsplads- og arbejdsfunktioner. Universitetslærere er de bedste til at føre universitetslærerpolitik, ligesom seminarielærerne er de bedste til at føre seminarieløspolitikk osv.

ULAB,
Universitetslærerafdelingens
Bestyrelse

DJØF'S UFO-KONFERENCE

D. 18-19. NOVEMBER 1996

Overenskomstforeningen afholder den årlige konference på Hotel Trouville i Hornbæk. Konferencens hovedemne vil være:

Forskningsevaluering og resultatløn på universitetsområdet. Der vil desuden være et gruppearbejde om forskningsbaseret undervisning.

Er du interesseret i at deltage i konferencen og er DJØF-medlem, der er ansat på et universitet eller

højere læreanstalt, kan du tilmelde dig konferencen ved at udfylde nedenstående blanket og indsende den til den opgivne adresse. Du kan også faxe blanketten til DJØF-booking på fax nr. 33.95.99.99.

Sidste frist for tilmelding er torsdag d. 11. oktober 1996. Overenskomstforeningen vil dække de med deltagelsen forbundne omkostninger. ■

TILMELDINGSBLANKET

Indsendes til: DJØFbooking, Postboks 2126, Gothersgade 133, 1015 København K

Kursusnr.: Kursustitel:

Tidspunkt: Sted:

Deltagernavn:

Stilling/uddannelse Tillidshverv:

Privatadresse: Postnr. og by:

Telefonnr. privat: CPR nr.:

Evt. ansættelsessted:

Kontoradresse: Postnr. og by:

Telefonnr. kontor: Sektor:

Ønskes fællestransport fra DJØF-Huset til kursus stedet – hvis det er angivet i programmet

ja tak

nej tak

Ønskes overnatning før kursusstart

ja tak

nej tak

Materiale ønskes sendt til

privatadresse

kontoradresse

Dato

Underskrift

Til højre står den adressering, hvorunder abonnementet er registreret. Er der fejl eller mangler, eller skal modtageren ikke længere modtage UNIVERSITETSLÆREREN, bedes henvendelse rettet til bladet på tlf. 39 15 30 45

STUDENT: KOM MED CENSORS NOTER

Har censor og eksaminator pligt til at udlevere deres personlige støttenotater om en skriftlig eksamensopgave? Ja, siger Undervisningsministeriet. Nej, siger KU-fakultet

Student NN gik i 1994 på Åbent Universitet og afleverede her hjemmeopgaven "Udviklingen i den sorte afrikaners skoleundervisning". Da censorernes bedømmelse af opgaven ikke var i overensstemmelse med studentens forventninger, klagede han over eksamen og krævede efterfølgende at se censorernes personlige notater i forbindelse med bedømmelsen. Det nægtede censorerne og senere det humanistiske fakultet ved KU.

ikke udarbejdes jf. offentlige lovkrav og ikke kan opfattes som "en sag" oprettet af en forvaltningsmyndighed. Noterne fungerer således ikke som dokumentation vedrørende en forvaltningsafgørelse. Hvis der dog fremgår oplysninger af væsentlig betydning for sagen, kan der ske en ekstrahering (udtrækning) heraf.

En (skriftlig eller mundtlig) eksamen har således ikke samme betydning som bedømmelsen af en doktordisputats, der har anderledes for-

merne overholder deres "ekstraheringspligt" (pligt til at sammentrække væsentlige oplysninger for sagen).

Det humanistiske fakultet mener dog ikke, at eksamensnoter og -votering er en **forvaltningsakt**, som er omfattet af offentlighed. Eksamensbekendtgørelsen forbyder netop total dokumentation af en eksamen, fx gennem video- eller lydoptagelser, argumenterer fakultetet.

Fakultetet nægter ikke, at censorerne har pligt til at overholde nærmere angivne krav vedrørende indhold og form, og at tilvejebringe andre typer af dokumentation vedrørende studentens eksamenspræstation ud over den underskrevne eksamensblanket. Men det sker fx igennem begrundelser, gennem en specialeudtalelse (jf. humanistbekendtgørelsen), ved indberetning om væsentlige mangler ved selve eksamen eller ved censurs indberetning om eksamensforløbet til fakultetet.

Jurist: Forskel på "faktisk oplysning" og "vurdering"

Hos Ombudsmanden siger jurist Karsten Løjborg, at censurs noter ikke er "private", for censor er offentligt ansat. Og mens produktion af undervisningsmateriale ikke

kan henregnes "administrativ sagsbehandling" (og derfor ikke er omfattet af offentlighedsloven), så er eksamen en forvaltningsakt, fordi der her træffes en afgørelse (karaktergivning). Og dermed er eksamen omfattet af offentlighedsloven.

Juristen siger, at notater ikke bare kan dækkes ind bag, at det er "interne arbejdsdokumenter". Der skal sondres mellem, hvad der i den konkrete sag er "sagens faktiske omstændigheder" og så "vurderinger". Det første er omfattet af offentlighedsloven, mens vurderinger ikke

er det: Det er fx vurderinger, når det af støttenotater fremgår, at censor agter at give karakteren 8, mens eksaminator vil give 10: "Studenten har krav på den faktiske oplysning, fx om der er litteraturhenvisninger, som anfægter eller støtter hans opgave. Men han har ikke krav på at få oplysning om den uenighed, som forskellige karakter-skøn er udtryk for. Den offentlige forvaltning skal have lov til at holde sine interne uenigheder for sig selv, af hensyn til den interne beslutningsproces. Censor og eksaminator skal således have lov til at drøfte opgaven i fred og ro".

Juristen siger, at censor og eksaminator har pligt til at sammenfatte deres skriftlige støtteovervejelser (jf. ekstraheringspligten), hvis disse ikke på anden måde fremgår af sagens øvrige oplysninger, (fx en begrundelse for karakteren).

(Og her gemmer sig tilmed et helt andet, uløst og alvorligt juridisk og administrativt problem: Hvad gør man i de tilfælde, hvor der er skriftligt afgivne karakterer, som ikke får nogen (skriftlig eller mundtlig) begrundelse? Det er Ombudsmanden ved at svare på, jø)

Juristen advarer i øvrigt imod, at man skriver vurderinger direkte på eksamensopgaver. Det er nemlig et spørgsmål, om meningsytringer som "idiot" eller "dumt" må skjules, hvis en student kræver at se (originalen til) sin eksamensopgave igen.

Eksamen undergraves

Prodekan Thorkil Damsgaard Olsen siger, at konsekvenserne af en eventuel udleveringspligt for støttenotater er vidtrækkende: Det vil undergrave den professionelle etik bag eksamen – at censor og eksaminator er solidarisk om en karaktergivning, selv om de måske er uenige. Det solidariske grundlag skrider, hvis en student kan få indblik i baggrundsnotater, som kunne afsløre uenigheder mellem censor og eksaminator. Konsekvensen af et offentlighedskrav vil simpelthen blive, at de to helt holder op med at lave noter, hvilket kun vil gøre eksamensforberedelsen dårligere for alle parter, slutter prodekanen. ■

Studenten bad om aktindsigt med henvisning til, at en eksamen er afslutningen på et undervisningsforløb og dermed – i samspil med karaktergivning – er led i en forvaltningsafgørelse, som er undergivet offentlighed i forvaltningen.

Fakultetet mener derimod, at censurs og eksaminators noter ved voteringen om en skriftlig eksamensbesvarelse er notater udarbejdet på privat initiativ "til støtte for **hukommelsen ved den senere mundtlige votering**". Det er "interne arbejdsdokumenter", som

valtningskarakter, siger fakultetet med henvisning til, at Ombudsmanden har sagt, at voteringen om en almindelig skriftlig eksamensbesvarelse slet ikke stiller de samme krav til indhold og form (jf. artiklen "Doktordisputater er ikke hemmelige", UNIVERSITETSLæreren nr. 97).

Ministeriet vil se baggrundsnoter Undervisningsministeriet anmodede universitetet om at indsende bedømmernes oprindelige notater. Ministeriet ville gennemse støttenotaterne for at vurdere, om bedøm-